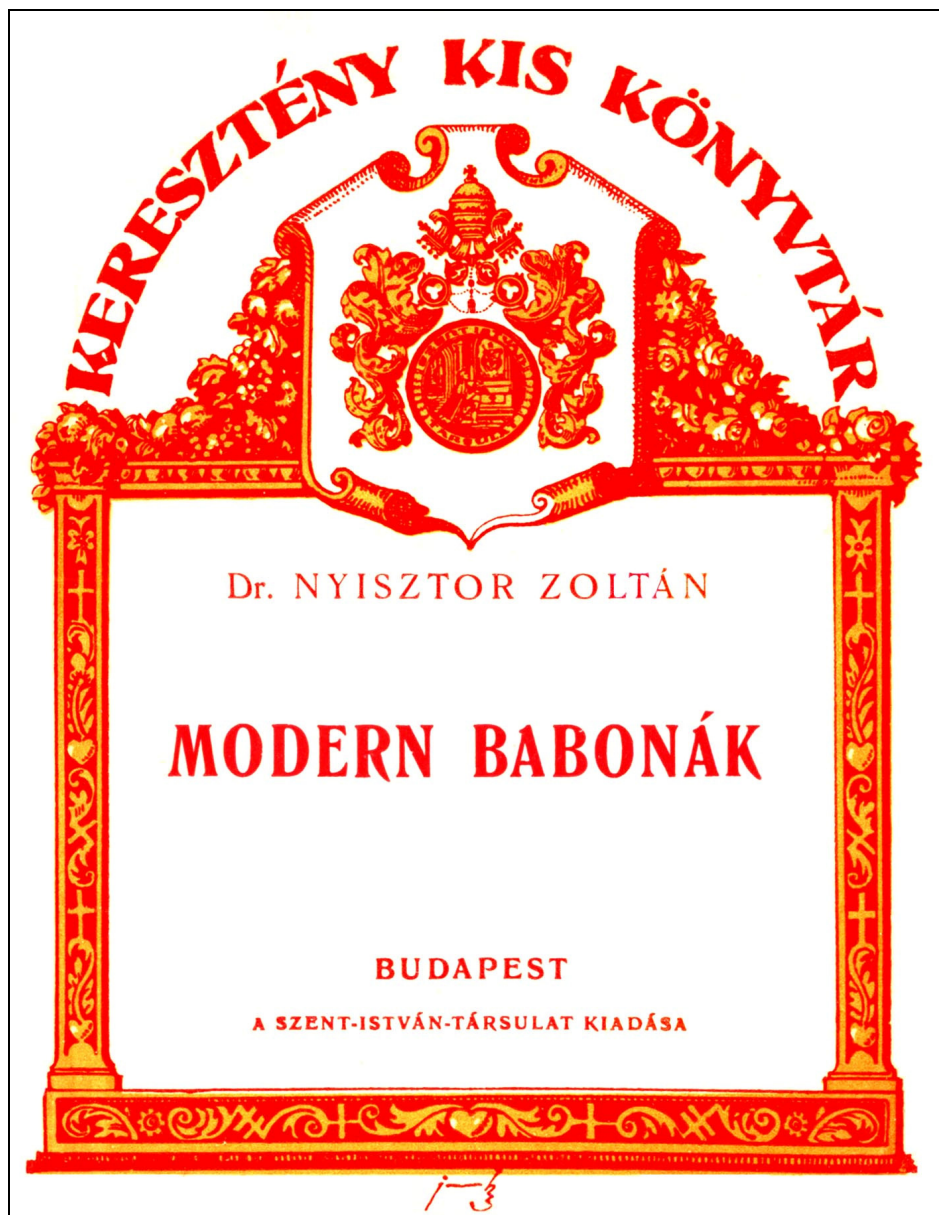

Nyisztor Zoltán

Modern babonák

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Dr. Nyisztor Zoltán
Modern babonák

Nihil obstat.
Dr. Nicolaus Töttössy
censor dioecesanus.

Nr. 2580. Imprimatur.
Strigonii, die 6. Septembris. 1926.
Dr. Julius Machovich
vicarius generalis.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1926-ban jelent meg a Szent István Társulat kiadásában. Az elektronikus változat a Szent István Társulat engedélyével készült. A könyvet lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Szent István Társulaté. Az anyagot Kreschka Károly vitte számítógépbe.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó.....	4
A babonáról általában	5
1. Áttekintés	5
2. A babona forrásai	7
3. Babona és vallás.....	9
4. Babona és katolicizmus.....	10
5. A babona gyógyszere	13
6. A gonosz lelkek szerepe.....	15
A babonákról részletesen	17
A) Jövendölés.....	17
1. Horoszkóp vagy csillagjósolás.....	17
2. Kristálynézés	18
3. Álomfejtés.....	20
4. Chiromantia vagy kézolvasás	21
5. Sorsvetés	22
6. Varázsvessző.....	22
7. Kártyavetés	23
8. Jóslások.....	23
9. Hipnotizmus.....	24
10. Hipnotikus csodák.....	25
11. Autóhipnózis.....	27
12. Alvajárás, holdkórosság	27
B) Varázslat	28
1. Amulett, talizmán.....	28
2. Lavina-imádság.....	29
3. Kuruzslás.....	29
4. Fekete mise, agyonimádkozás	30
5. Spiritizmus	30
6. Asztaltáncoltatás	32
7. Gondolatolvasás.....	33
8. Gondolatátvitel.....	34
9. Telepátia.....	34
10. Clairvoyance	35
11. Kísértetjárás	36
12. Automatikus írás, asztalírás, üvegírás.....	37
13. Szellemírás.....	37
14. Szellemfényképek.....	38
15. Materializáció	38
16. A szellemek kinyilatkoztatásai	40
17. A spiritiszta jelenségek ténybeli értéke.....	40
18. Harc a spiritizmus körül.....	42
Függelék.....	44
Kabbala	44
Alchimia.....	45

Előszó

Nemrég még mulattunk rajta, ma már nyakig benne vagyunk. S azt se tudjuk, hogyan lábolunk ki belőle. Az emberiség legjobbjai vérkönnyeket sírnak felette, hörögve kiáltanak vétőt, a tömeg meg úszik az árral, a szennyes habokon szép csendesen.

Nemrég még mulattunk a „sötét, barbár” középkoron, borzadva gondoltunk az istenítéletekre, boszorkányperekre; elképedve hallgattuk, hogy még Dante óriási szelleméhez is felér a bűbájosság vádja, ma meg világáramlat, korszellem a babona, mely a felső tízezrek palotájától leér – mint az üstökös farka – a havasi pásztor kunyhójáig.

A különbség talán csak annyi, hogy megbicsaklott elmék ma már tudományos szint is adnak neki. Régen a szóbeszéd, a pletyka, ma már plakátok, folyóiratok, könyvek, iskolák, egyesületek terjesztik. Régen megbújta a babona, mint patkány a csatorna mélyén, ma kimerészkedik az utcára, a nyilvánosságra és síppal, dobbal, trombitával verbuvál.

Kártyavetés, jövőmondás ma a legjobb üzlet. S nem falun, a jámbor, tanulatlan, hiszékeny nép között, hanem a nagyvárosokban, a művelt, intelligens kultúrközpontokban. A jósnők vendégei nem a mosónő vagy a sarki hordár, hanem nagyságos urak és méltóságos asszonyok.

Wagner, a zenetitan, úgy félt a tizenhármas számtól, mint kóbor cigány a pandúrtól s egy híres német tudós (Geffchen) lemondott egy nagyszabású keleti kutató-útról, mert a vasúthoz menet vénasszonnyal találkozott. Párizs legelőkelőbb negyedében húsz utcában hiába keresnök a tizenhármas házszámot, a legfényesebb szállodákban a tizenhármas szobát.

De ez még mind semmi! Vegyük hozzá a hipnózis és spiritizmus világhódító útját. Az anyagtól megcsömörlött emberiség lázasan, erőszakosan, kihívóan döngeti a szellemvilág kapuját. Érintkezésbe akar lépni a megholtakkal, a szellemekkel. S mert a vallás adta természetes utat nem ismeri vagy kevesli, elfogadja a spiritizmus természetellenes, bizonytalan csapásait.

De talán jól is van ez így! Méltó büntetés a XIX. század materialista tobzódásaiért. Nem hittél, ember, az igaz Istenben, higgyél hát vakon a babonában! Nem kellett az Igazság fénye, jó lesz most a pince sötétje, a babona vígan hancúrozó patkány-hadával!

A világáramlatoknak azonban nemcsak áldozatai, hanem sebesültjei is vannak. Ez a babonában fuldokló század nem ölte meg mindenki az igaz hitet, de magvetéséből jutott többé-kevésbé mindenkinek.

Azért írtuk a katolikusok okulására e könyvet. Áldja meg útját az Igazság napja és ősforrása, a mindenható Isten.

Budapest, 1926. júliusában.

Dr. Nyisztor Zoltán.

A babonáról általában

1. Áttekintés

Istent, ha egyszer a világ ura s mindenek teremtője, hódolat s tisztelet illeti meg. Az egész teremtett világnak nem lehet más rendeltetése, mint hirdetni Isten szent fölségét. Meg is teszi ezt minden lény a maga módja szerint. Az anyagvilág öntudatlanul: arányaival, változatosságával, szépségével, örök törvényeivel; az ember: öntudatosan, szabad elhatározással.

Mindent, amit az ember Isten megdicsőítésére tesz, vallás néven szokták összefoglalni. A vallás tehát az a készség, mely az Istennek kijáró tisztelet megadására indít s visz bennünket. Ténykedései: imádás, imádság, áldozat, fogadalom, eskü, ünnepek megszentelése.

A babona az *Isten-tisztelésnek ellentéte* s akkor jön létre, ha valaki helytelen módon tiszteli az igaz Istent vagy pedig teremtményt részesít azt meg nem illető vallási tiszteletben.

A babona területe óriási; széles, mint a nagyvilág, mély, mint ez a színes, tarka, mozgalmas élet. Szinte nincs olyan rezdülése a világnak s az életnek, melyhez babona ne fűződne.

Aki azonban csak egy kicsit is áttekint felettük, azonnal észreveszi, hogy a babona két nagy medret ásott magának. Mert babonát két okból űznek az emberek: vagy azért, hogy titkos, rejtett dolgokat tudjanak meg s ez a *jóslás*; vagy azért, hogy rendkívüli, csodás dolgot tudjanak végrehajtani s ez a *varázslás*.

A jóslás tehát ott kereskedik, ahol az Istentől adott jövendölés, de mivel nem Istentől van, tehát csak torzképe, ellentéte annak. A varázslás pedig a csoda nyomába akar lépni s mint emberi erőlködés, csak hitvány, korcs eltorzítása annak.

A babona bizonyos eseményeknek olyan meghatározott jelentőséget tulajdonít (13. szám, vénasszonnyal találkozni), amivel az az esemény nem rendelkezik, vagy olyan szavakat és cselekedeteket alkalmaz, melyek a maguk természetes erejével nem képesek megmondani vagy létrehozni azt, amit az alkalmazó tőlük vár. Például a kártya nem tudja megmondani a maga természetes erejével a jövendőt, sem a talizmán hordása nem képes betegségtől megóvni. Ha tehát valaki ezeket az eredményeket mégis várja, hiszi, reméli, csak természetesen túli erőiben bízhatik. Természetesen túli erő azonban csak kettő van: Istené és a gonosz lelkeké. De Isten soha sehol nem ígérte meg, hogy bizonyos szavak vagy jelek alkalmazására meg fogja adni a kívánt eredményt. Igen, a Szentírás beszél arról, hogy Krisztus a kegyelem megadását a szentségek külső jeleihez kötötte, de hogy a jövendölés vagy csodatevés isteni hatalmai semmitmondó szavakhoz vagy cselekményekhez kötötte volna s azt válogatás nélkül minden ember rendelkezésére bocsátotta volna, arról nincs szó, de még csak homályos utalás sem a kinyilatkoztatásban. A babonát űző ember tehát nem Istentől, hanem a sátántól s az ő országától várja a titkos vagy csodás eredményt.

Nem akarjuk mi ezzel azt mondani, hogy minden babonás ember nyíltan az ördöggel cimborál. Hogy csatlósául szegődik Isten s az emberi nem legnagyobb ellenségének, a sátánnak. De hogy hallgatólagosan ezt teszi, ezzé lesz, ahhoz kétség nem fér. Hiába hangoztatja hitét az igaz Istenben, hiába tiltakozik akár a babona elkövetése közben is az ördög ellen, a dolgok logikai ereje ide kényszeríti. Eredményt vár olyan jelektől, amilyen eredményt azok a maguk természetes erőikből nem adhatnak. Istenről ezt nem tételezheti fel józanul, tehát a gonosz lelkektől kell várnia.

S ezzel máris megjelöltük a babona eredendő bűnét. Azért üldözi az Egyház s száll síkra ellene minden tekintélyével, mert az igaz Isten tiszteletének megcsonkítását látja benne. „Én

vagyok a te urad Istened; idegen isteneid ne legyenek én előttem” – mondja az első parancs. Istent tisztelni, imádni kell – ez a parancs első része: de senki mást széles e világon Istennek kijáró tisztelettel illetni nem szabad – ez a parancs másik része. Azonban a föltétlen, alku nem ismerő hit és remény a vallásos tisztelethez tartozik. Hihetek ugyan embernek is, remélhetek földi lényekben vagy erőkben is, de ez a hitem és reményem föltétlen, örök, határtalan, biztos csak Istenben lehet. Mivel tehát a babonás ember vallási tisztelettel, nevezetesen föltétlen hittel és reménnyel adózik olyan lényeknek, melyeket az meg nem illet, súlyos fölségsértést követ el Istennel szemben.

A babona tehát halálos bűn, hacsak tudatlanság vagy tréfás szándék meg nem enyhíti és bocsánatos bűnné nem teszi.

A babona egyik főága a jóslás, mely abban áll, hogy valaki titkos vagy jövendő dolgokat akar megtudni, még pedig olyan eszközökkel, amik arra elégtelenek. Élesen el kell tehát határolni a jövendöléstől s a tudományos felfedezéstől, melyek az első pillanatban vele rokon fogalmaknak látszanak. A rokonság azonban csak külső, látszólagos, mert bensőleg, tartalmilag semmi közük a babonához.

A jövendölés isteni, kivételes adomány, mely adott esetekben a prófétáknak és szenteknek volt sajátja. Isten adja – kinyilatkoztatás útján – szent, isteni célból a jövendő homályának feltárására.

A tudósok is fedezhetnek fel rejtett dolgokat, titkos erőket, melyek csodának látszanak s bámulatba ejtik a világot, de ez a felfedezés természetes úton. Nem babonás szavak vagy cselekvések, hanem kutatás, kísérletezés útján, a természet megfigyelésével és törvényeinek ismeretével történik.

A jóslásnak száz és ezer fajtája van. Már a legősibb népeknél megtaláljuk s szívós erővel tartja magát napjainkig. Bármily csalogató és érdekes volna a babona múltjának felfedése s a jelennel való összehasonlítása, nem tehetjük meg e szűkre szabott keretek között; csak a ma is dívó s megtévesztő babonákat vehetjük számba. Mindenesetre a jóslás fogalma alá tartoznak: a horoszkóp, kristálynézés, álomjóslás, sorsvetés, varázsvessző, kártyavetés, kézolvadás, hipnózis, telepátia, clairvoyance.

A babona másik nagy válfaja: a bűbájosság, amit a régiek mágia szóval jelöltek meg. Lényege az, hogy rendkívüli, csodás dolgokat akar végrehajtani olyan eszközökkel, amik arra elégtelenek. Szeretik a csoda fogalmával összekeverni, pedig a külső látszat mellett is oly messze esnek egymástól, mint ég és föld. A csoda olyan érzékek alá eső rendkívüli tény, mely a természet erőivel szemben közvetlenül csak Istentől eredhet. Csodát tehát csak Isten művel és pedig a legmagasabb célokból. Nem az emberek kíváncsiságának vagy rendkívülit szomjazó vágyának a kielégítésére, hanem az örök igazság bebizonyításának kedvéért. „Ezért minden Istentől eredő csodán az erő, bölcsesség és szentség hármasság tüzzjegye ragyog, úgy hogy értelmes és jóindulatú ember könnyen fölismerheti benne Isten ujját.”

A bűbájosságnak is számtalan megnyilatkozása volt; mi csak a ma is grasszáló jelenségeket vehetjük számba. Ide tartoznak a gyógyítás, kuruzslás, ráolvasás, mágia, boszorkányság, asztaltáncoltatás, talizmán, kincskeresés, lavina-imádság, spiritizmus.

A mondottak alapján el kell utasítanunk azt a felfogást, mely szerint a „babona minden oly nézet, melynek vagy nincs meg a jogosultsága bizonyos vallásban, vagy amely ellentétben áll bizonyos korszaknak tudományos természetfelfogásával”. Ezt vallja például Lehmann, aki különben „Babona és varázslat” című háromkötetes munkájában dicséretes bátorsággal száll szembe a babona áradatával.

Elismerjük, hogy a történelmi fejlődés Lehmann meghatározásának ad igazat. Az elmúlt korok mindazt, ami az ő vallási vagy tudományos felfogásukkal ellenkezett, babonának nézték. A mai kor természettudományos felfogása azonban nem engedi meg többé azt, hogy az emberek tisztán vallási szempontból kiindulva, egymást kölcsönösen a babona vádjával vádolgathassák. Ésszerűbb azt mondani – s minden vallás és tudomány megegyezhet ebben –,

hogyan követ el babonát, aki olyan eredményt vár bizonyos dolgoktól, amire azok a maguk természetes erejével nem képesek. Így elkerüljük a vallási vádaskodást és villongást s minden idők minden jelensége számára egy általános, megdönthetetlen normát állítottunk fel.

De könnyen azt mondhatná valaki, hogy nem lehet tudni, mennyire terjednek a természet erői s így nemcsak a valóság és babona, hanem még a csoda határvonalai is elmosódnak. Lappanghatnak még a természetben ismeretlen, rejtett erők, melyek aztán okai a csodás eseményeknek.

Igaz, a természettudományok haladása sok meglepetéssel szolgál a világnak. Eredményei néha rendkívüliek, csodával határosak. Ámde a babona vagy csoda megállapításához nem szükséges az összes természetörök ismerete; elég tudnunk, hogy a kérdéses területen mire nem képesek a természet erői.

A babona nem szeret a maga meztelenségében, bárgyú együgyűségében fellépni, hanem legtöbbször – legalább is manapság – a tudomány vagy vallás köpenyegébe öltözködik. Helyénvaló lesz tehát, ha ismertető vagy megkülönböztető jeleit egypár vonásban megfestjük.

A babona egyik legfőbb ismertetőjele, hogy az okság elvével áll összeütközésben. Mindennek szükségképpen megvan a maga elégséges oka – mondja a bölcsélet megdönthetetlen alapelve. A babona pedig sohse tud felmutatni elégséges okot az elérendő eredményre. Szavakat, cselekményeket alkalmaz, melyek önerejükben nem képesek a kívánt eredmény létrehozására. Istentől nyert kivételes erővel pedig szintén nem rendelkeznek.

Második ismertetőjele a babonának, hogy bizonyos lényegtelen, semmis körülményeknek tulajdonítja a legnagyobb fontosságot, sőt az eredmény eléréséhez mint föltétlen szükséges valamit emeli ki.

Végül pedig csalhatatlanul várja az eredményt, még pedig egyedül és kizárólag az általa használt jelek és körülmények hatásától.

Ha tehát valamin e három ismertetőjelt vagy akár egyiket is a három közül észre vesszük, vigyázzunk, mert egész biztosan babonával állunk szemben.

2. A babona forrásai

Mik a babona forrásai? Mire alapulnak? Hogy történt az, hogy az emberiség a babonának ennyi terhét a nyakába vette? Lélektanilag hogy kell megmagyaráznunk keletkezésüket, fejlődésüket s jelen állapotukat? – Ezekre a kérdésekre kívánunk felelni.

Már a legősibb népeknél megvan a történelem tanúsága szerint a babonára való hajlamosság, sőt a legtöbbnél a babonának kiterjedt, virágzó rendszerét találjuk meg. Tehát magában az emberi természetben vagy legalább is az élet és a világ körülményeiben kell keresnünk elsősorban a babonák forrását.

A Szentírás alapján a hit világosan tanítja, hogy az emberi ész a bűnbeesés s a paradicsomi átok következtében meggyöngült. Elvesztette éles látását, mely a paradicsomban még tulajdona volt, éle, ereje elhomályosult, s a tudatlanságnak, tévedésnek tág kaput nyitott.

Íme itt van a babonának legegységibb s legősibb forrása. A tudatlanság, az értelmi elhomályosodás volt a melegágya. Az ember kiűzve a paradicsomból, a világnak s az életnek száz és ezer új jelenségével állott szembe, melynek magyarázatát adni nem tudta. Rendkívüli, szokatlan események játszódtak le előtte, melyek megdöbbentették, furcsa véletlenek, melyek újra meg újra fatálisán összejátszódtak, s az embernek, mikor az okokat kereste rá, értelmének gyengesége és homálya miatt, a babonánál kellett kilyukadnia.

A tudatlanságnál nem kisebb szerepet játszott a babona kialakulásában az ember félelme, rettegése a természet erőivel s megnyilvánulásaival szemben. Ez is a paradicsomi átok következménye volt. Hogy a természet, mely addig barátságban élt az emberrel s hódolva szolgálta, most szembe fordult vele. Harc és küzdelem támadt az ember és a természet között. A föld nem adta többé ingyen gyümölcsét, föl kellett az embernek törni, megmunkálni,

verejtékével öntözni; az állatvilág nem ment többé meghunyászkodni az ember lába elé, sőt megtámadta, életére tört. Az ember félni, remegni kezdett s ez a félelem babonás érzéseket, cselekedeteket, szokásokat váltott ki belőle.

Tudatlanság és félelem – ez volt az a kettős lélektani ok, mely a babona fáját kitermelte. S hiába haladt a kultúra, hiába írjuk Krisztus születése után a XX. századot, hiába vagyunk büszkék tudományunkra s mindent megfékező, szolgálatába fogó emberi erőnkre, ott lappang a tömegek mélyén az ősi tudatlanság s az ősi félelem, s lélegzik, játszik, tombol a babona új, modern formáiban.

Hogy tudatlan volna a mai kor, a mai ember?

Igen; mert csak anyagi kultúrája, technikája van, de a nagy, világnézeti kérdésekben esetlen, járatlan gyermek. Nekifeküdt teljes erővel az anyagi, materiális életnek s a szellemvilágot, a metafizikát elhanyagolta. Nem ismeri a kinyilatkoztatást, nincs hite, vallása, melynek világosságával szétszórhatná az élet ködét és homályát.

S hogy fél-e a mai ember?

Igen; különös keveréke a bátorságnak s a félelemnek, a dacnak s meghunyászkodásnak, a királyi s a szolgálalkúségnek. Szembenéz kartáccsal, ágyúval, száz halállal s ugyanakkor remegve fél a tizenhármas számtól; rábízta magát egy lélekvesztőre az óceán vagy a levegő hullámain s ugyanakkor halálfélelem fogja el egy vénasszonnyal való találkozás miatt. Nincs eleven hite a Gondviselésben s ezért babonás félelemmel és szokásokkal bátyázza körül hitvány életét.

Azt se lehet talán tagadni, hogy a babona évezredes szívóssága miatt talán bizonyos átöröklődésünk vagy legalább is hajlamosságunk van reá; beleidegződött már az életünkbe s a babonától átítatott milió erőszakkal mindnyájunkat odahúz. Korszellem már a babona, melynek hatása alól csak az erősek, a világos látásúak tudják megszabadítani magukat.

A büszke XX. század nem tudta betönni a babona két ősforrását, sőt bizarr felfedezéseivel, nyugtalanul keresgélő lelki szomjúságával még újabb forrásokat fűrt neki.

A felfedezések lázas kora az ember életét se hagyta érintetlenül. A véletlen vagy a megfeszített munka – ki tudná megmondani – de új, eddig rejtett, emberi erőket bányászott ki s hozott felszínre. Félelmes, titokzatos erőket, melyekről egyelőre azt se tudták, hogy testiek vagy lelkiek-e? Szokatlanok, megdöbbentők voltak, hol az örület, hol a csoda, hol a természetén túli erők határmezsgyéjén jártak. Emberek támadtak, akik tekintetük erejével álomba ringatták, beszéltették, cselekedtették áldozataikat. Asztalok táncoltak, forintok perdültek, gurultak, mint valami titkos érintésre. Megszakadt, lehullott a térnek, a távolságnak a korlátozó ereje s emberek jöttek, akik látták, hallották, megéreztek a távolban történeteket.

S a modern ember, ki olyan könnyedén oldja meg Isten nélkül a teremtés kérdését, most zavarba jött, térdre bukott s e szokatlan jelenségekben természetén túli erőket, hatalmakat szimatolt.

De kapóra jött a babonának korunk lelki nyugtalansága, szomjúsága is. Ez a kor, mely megcsömörlött a materializmus fertelmes tobzódásaitól, s mintegy ellengőzzel vetette magát a szellemi világ felé. S mivel tudása, hite nem volt hozzá, hogy Istentől kérjen felvilágosítást, mivel nem ismerte vagy nem akarta ismerni a kinyilatkoztatást, maga kereste az utat a másvilághoz, a szellemvilághoz. Kihívóan, erőszakosan kezdett kopogtatni azon az ajtón, ahol mindenki bemegy egyszer, de ahonnan hírt hozni még senki se tért vissza.

Ez a jobb sorsra érdemes törekvés, mely a szellemvilággal akar mindenáron kapcsolatot teremteni, még nem ért el s nem is fog elérni eredményt, de mindenesetre második főforrása lett a modern babonának.

Hazájához, Amerikához illő bizarr ajándék!

3. Babona és vallás

Hogy van-e összefüggés, belső kapocs a vallás és a babona között, arra föltétlenül igennel kell felelnünk. Történelmi tény, hogy a vallás vagy elsüllyedt a babonában s egygyé lett vele, vagy pedig a megszabadulást, a megváltást jelentette a babonától.

S ez természetes is. A babona és a vallás alapjában véve egy síkon mozognak. A természetén túli, tisztán szellemi világ természetén túli benyúlása a mi életünkbe. Ez a vallás, de ez egyúttal a babona is. Ha ezt a természetén túli világot helyesen ismerjük fel s viszonyunk, tiszteletünk iránta helyes mederben folyik le, megvan a vallás és kultúra. Ha azonban ez az ismeretünk, viszonyunk, tiszteletünk helytelen, megnyílt előttünk a babona feneketlen torka.

Éppen ezért mi már apriori, történelmi ismeret nélkül is előre megmondhatnók, hogy egész az isteni kinyilatkoztatás beteljesedéséig vagyis pontosan Krisztus Urunkig a vallások nem bírnak szabadulni a babonától, összenőnek vele, egyet alkotnak. A vallás babonává, a babona vallássá lesz. A vallásnak ezt a fojtogató bilincset csak Krisztus törhette szét, mert ő hozta először az emberi élet s a szellemvilág teljes és kimerítő ismeretét.

S valóban a történelem is igazat ad nekünk.

A legrégebb történelmi adatok időszámításunk előtt 4000 évre nyúlnak vissza s arról tanúskodnak, hogy egyiptomiak, kaldeusok, akkádok már a legrégebb, ismeretlen időkben nagy birodalmakat alkottak s magas kultúrával bírtak. De viszont a fennmaradt egykorú emlékek azt is bizonyítják, hogy a babona mélyen begyökereződött egész életükbe s egész vallási rendszerük a babonában tombolta ki magát.

Vallási életükben például legnagyobb szerepe a szellembűvölésnek van. Mindaz, ami a természetben rossz, félelmes, mint amilyen az árvíz, tűzvész, zivatar, orkán, földrengés – szerintük – a gonosz szellemek titokzatos játéka, akiket aztán borzalmas, rikító színekkel ecsetelnek. Szellemek, gnómok, manók ülnek mindenfelé, s ők kormányozzák az egész világot. Mivel hatalmuk nagyobb az emberénél, s mivel folyton csak az ember megkínzására, megrontására törekednek, az ember varázslattal védekezik ellenük. A varázslás művészetét aztán a papok végzik, furcsa szavak és még furcsább szertartások kíséretében.

A szellembűvölés mellett erősen grasszált a rontó varázslat is, mely arra irányult, hogy bajt okozzon valakinek. A haragosok, ellenségek folyamodtak ehhez, hogy egymáson bosszút álljanak, egymásnak ártsanak. Míg a szellembűvölés a jó szellemekhez folyamodott védelemért, addig a rontó varázslat a rossz szellemek segítségét iparkodott kieroszakolni. A kaldeusok oly erősen hittek benne s használata annyira elterjedt volt, hogy minden balesetet, testi, lelki bajt ennek tulajdonítottak.

Szinte tudományos rendszerré fejlődött ki náluk a jóslás is. Vallásos hitükhöz tartozott ugyanis az a feltevés, hogy az égi testek az okai mindannak, ami a világon történik. Tehát nemcsak a természeti eseményeket, hanem az emberi életsorsokat is a csillagzatok egymáshoz való viszonyából magyarázták.

De még ez sem volt nekik elég. Babonájuk körébe vontak más természeti jelenségeket is. Semmis dolgok, lényegtelen tünemények, sőt piszkos, drasztikus jelenségek hálás anyaga voltak jóslásaiknak. A madarak röpte, az áldozati barmok bele, a fák zizegése, a gyémánt sugara, a kutya színe vagy piszkolási módja hozhat üdvöt vagy csapást egyénre, országra.

A káldok babonarendszere és varázstudománya nemcsak azért fontos, mert egyik legrégebb történelmi népről ad életképet, hanem azért is, mert az európai babona az ő behatásuk alatt fejlődik ki. Ugyanis tőlük vették át babona-rendszerüket a médák, perzsák s a babiloni fogság alatt a zsidók, akik a Kabbalában titkos rendszerré fejlesztették azt. Ez a Kabbala jutott el azután a mórok révén az akkor még ifjú Európába.

De menjünk tovább! A görög kultúrának még ma is sok fanatikus rajongója van. Szeretik a görög életet úgy feltüntetni, mint a racionalizmus diadalmas világnézetét. Úgy festik a görög embert, mint akiben a tiszta, felmagasztosult emberiség jut kifejezésre.

Pedig nagyon tévednek. A görögök sem bírtak szabadulni a babona rákfenéjétől, vallásuk meg egyenesen át volt itatva vele.

Különösen nagy súlyt helyeztek a jóstudományra, mely tisztán vallási alapon állott. Külön, szentélynek tisztelt jósdáik voltak, melyek közül mindenki által ismert Apolló delphii jósdája és Zeus dodonai orákuluma, ahol papnők adták a jövődöléseket rejtelmes szavakba burkolva. De ezenkívül nagy figyelmet szenteltek bizonyos természeti jelenségeknek. A madarak repülése vagy a villám cikkázása például jelentőségteljes esemény volt.

Híttek szerencsés és szerencsétlen napokban, sőt a hallottak idézése sem volt előttük ismeretlen fogalom, mint azt Homérosz leírásában Odisszeuszról olvashatjuk.

A perzsa háborúk után pedig megismerkednek a görögök a káld varázstudományokkal s azóta szélteben-hosszában grasszált közöttük a búbájosság és varázslat.

A rómaiak sem maradtak el a görögök mögött. Már a legrégebb írások strigákról, azaz boszorkányokról adnak hírt, akik embervérrel táplálkoznak. Varázstudományukban rendkívül bíztak, sőt azt is elhitték, hogy varázslattal még a termést is át lehet csalni egyik földről a másikra.

A jóslás egyenesen vallási funkció volt, melyet külön papi testület, az augurok láttak el. A jóslás főként a madarak repüléséből vagy a tyúkok etetéséből történt. Később a haruspexek lépnek működésbe, akik az áldozati állatok beleiből jósolgattak. De a legnehezebb kérdésekben a döntő szó mégiscsak a Sybillák könyvéé volt, melyeknek magyarázása egy 15 tagú testületre volt bízva.

Íme, a Krisztus előtti korszaknak csak egy pár s még pedig legműveltebb népére mutattunk rá, s látjuk, mily mélyen beitta magát vallásukba, közfelfogásukba, életükbe a babona. Ezek után gondolhatja mindenki, milyen lehetett a helyzet a többi népeknél, melyeknek kultúrája az említettekénél mélyen alatta járt!

4. Babona és katolicizmus

A babonától való megszabadulást csak Jézus Krisztus s az általa alapított kereszténység hozhatta meg.

Jézus Krisztus ugyanis azért jött a földre, hogy az embereket a helyes Isten-ismeretre, imádásra s az üdvösség útjára megtanítsa, ő hozta meg először azokat az ismereteket, melyek múlhatatlanul szükségesek ahhoz, hogy az ember a világ és a lét legkínzóbb problémáit megfejthesse, ő volt a lux mundi vagyis a világ világossága, aki szétverte a tudatlanság sötét árnyait.

Megmagyarázta az egy igaz Isten lényét s körülírta az ember természetét. Célt tűzött az emberi életnek s felfedte a másvilág titkait. Prédikálta a hit mindenható erejét, az emberi akarat és isteni kegyelem összefogásának biztos győzelmét. Megtörte a sátán hatalmát, áttörte, ha kellett, a természet vastörvényeit is s örök, hathatós segítségét ígérte azoknak, akik benne hisznek és bíznak.

Szavai világítottak, mint szövetnek az éj sötétjében, élete, cselekedetei, csodái pedig megdönthetetlen, kétséget kizáró bizonyítékot szolgáltattak neki.

Ezzel megdölt a nagy tudatlanság s a kínzó, babonába hajtó félelem. A keresztény ember Isten gyermeke s Krisztus testvére. Isten vigyázó, gondviselő szeme öröködik felette s Krisztus, illetőleg az általa küldött Szentlélek ereje küzd vele s helyette. A természet az Istentől megszabott vastörvények szerint működik s ijesztő, katasztrofális rendellenességei is a gondviselés tervei szerint történnek. Szellemek, gonosz lelkek vannak ugyan s acsarkodnak az ember testére-lelkére, a Sátán megrontására törekszik az embernek, de mindeneknek, tehát

természetnek s szellemeknek felette áll a mindenható Isten, kivel szemben tehetetlen minden alsóbbrendű szellem. Isten erejével tehát az ember is megtörheti a démonok erejét, a pokol hatalmát.

A kereszténység ennél fogva fel is lépett a babona minden fajtája ellen s azt a súlyos bűnök közé iktatta. Egy rangba állította a bálványimádással, mely pedig összeegyeztethetetlen a kereszténység egész lényegével. Az első keresztény zsinatok többször foglalkoznak a babona kérdésével s fenntartás nélkül, élesen elítélik.

A kereszténységnek tehát mint vallásnak semmi köze a babonához, sőt éles, szöges ellentétben áll vele. Üldözi és forrásában, csirájában fojtja el. Semmi sincs távolabb a kereszténység lényegétől, minthogy valaki alapot vagy alkalmat találjon benne babonára. S itt a lényeges különbség a kereszténység és más vallások között! A pogányság lényege a babona, és siet is felvenni vallási megnyilatkozásai közé, a kereszténységtől idegen a babona fogalma s nyíltan hadat üzen neki.

Hogy modern féltudósok Krisztus ördögűzésében s az Egyháznak ez alapon végzett ördögűzési szertartásaiban babonát akarnak látni vagy legalább is a pogány bűvölések feléledését s elkeresztelését látják benne, nem egyéb gonosz rosszakaratnál. Az Egyház ördögűzési szertartásaiban nem semmitmondó szavak vagy üres ceremóniák erejében bízott, hanem a mindenható Istenben, aki ura mindeneknek. A szavak imát fejeztek ki az egy igaz Istenhez, a szertartások pedig csak szimbólumai, emberi képei voltak az eseményeknek.

Ez a kereszténységre, mint tanra, mint vallási rendszerre vonatkozik. Más kérdés azonban az, vajon a keresztények mint egyedek tartották-e magukat ehhez a tanhoz? Átjárta-e eléggé a bibliai kovász az emberek szívét és értelmét? Tudtak-e a babona ördögös hatalmától szabadulni? Sőt még itt is éles megkülönböztetést kell tennünk a nép hivatásos vezetői, a papság s a hívők tábora között?

A feleletet itt is a történelem adja meg.

Még hitetlen tudósok is elismerik, hogy az Egyház erélyes kézzel nyúlt bele az ókor gondolkodásába s az általános közszellemet meg is változtatta. Dogmáival s kárhóztató rendelkezéseivel halálos csapást mért a babona hydra-fejére s legalább is a közéletet megtisztította tőle. A babona vallásilag és államilag privilegizált helyzete megszűnik s kénytelen a butaság vagy tanulatlanság rejtekeiben megbújni.

De bármily hatalmas is volt a kereszténység befolyása, egészen természetes, hogy nem alakíthatta át a társadalmat egy csapásra. A babona évszázados mohos hálójával szemben csak lassan hatolhattak be a népek tudatába a keresztény életelvek s azok minden következtetése. Láttuk már, hogy az Egyház hivatalosan állást foglal a babona ellen, beállítja mint az Isten-tisztelésnek ellentétét s a bálványimádással egy sorba helyezi: ha tehát a tanulatlan nép között mégis él megbújva a babona, sőt itt-ott a vallás szentségei is visszaélés folytán a babona hálójába kerülnek, arról se a keresztény hitrendszer, sem az Egyház igazán nem tehet.

Nem is szoktak az Egyház legnagyobb ellenségei sem mással, mint az istenítéletek s a boszorkánypörök babonájával az Egyház ellen előhozakodni. Lássuk tehát ezt a két dolgot közelebbről.

Az istenítéletek abban állottak, hogy a vádlottat ártatlansága bebizonyítására életveszélyes próbáknak vetették alá, abban a meggyőződésben, hogy Isten nem engedhet ártatlant elpusztulni. Így keletkeztek az istenítéletek vagy ordáliák.

A próbáknak többféle fajtája volt s legelterjedtebb a vaspróba volt. Izzó vasat adtak a vádlott kezébe, szájába pedig szent ostyát tettek s imádkoztak, hogyha az illető bűnös, égesse meg a tűz, ha ártatlan, ne szenvedjen sérülést. A vádlottnak kilenc lépésnyire kellett vinnie az izzó vasat, aztán bekötötték kezét s a kötést lepecsételték. Három nap múlva megvizsgálták a kezét, vajon ép-e? Ha nem volt ép, a vádlott bűnössége bizonyítva volt.

Ilyen istenítélet volt a páros viadal is, mellyel vitás ügyeket intéztek el s mely még mind a mai napig fennmaradt. Aki ellenfelét leterítette, annak volt igaza.

Az istenítéletek harmadik fajtája a vízpróba volt. A vádlottat meztelenül vízbe dobták. Ha elmerült, ártatlannak nyilvánították, abban a föltevésben, hogy a víz, melyet előbb megszenteltek, bűnös embert nem vesz magába.

Ma már mindenki tudja, hogy az istenítéletek szokása nem keresztény találmány. Egész kétségtelenül pogány szokás, mely már Sophoklesz tragédiájában is előfordul.

A kereszténység ugyanis nem irhatta ki derűre-borúra a népek szokásait és erkölceit. Az, ami a kereszténységgel összeegyeztethető volt, vagy legalább is annak hitt, azt átvette vagy megtúrte. Mert mint Nagy Szent Gergely pápa írja XI. levelében: „szilaj embereket mindentől egyszerre megfosztani lehetetlen”. S igazán furcsa, ha még ma is akadnak emberek, akik a kereszténységtől azt követelik, hogy barbár népeket egy csapásra tegyen bensőleg, lelkületben is kereszténnyé!

Hogy a középkor túl élénk hite, amikor az istenítéletek pogány szokásait bevezette, tévútra tévedt, nem akarjuk tagadni. Hogy ilyen célra az Oltáriszentséget és a templomot is igénybe vették, fájdalmas tény. De a hivatalos Egyház sem bírt a tömeg vak hitével, örült fanatizmusával. Itt, mint sok más népszokás leküzdésében, csak az idő, a haladás, a kultúra segíthetett.

A pápák és a zsinatok azonban derekasán viselkedtek. III. Ince alatt a lateráni zsinat meghagyja, hogy semmiféle pap ne merjen az istenítélethez vizet vagy vasat szentelni. A XIV. és XV. században tartott zsinatok pedig mind felszólalnak és rendeleteket hoznak a babona ellen. A helyzet tartós javulása VII. Gergely alatt következett be.

A boszorkánypörök csak a középkor lefolyása után indulnak meg s bár a katolikus országok sem maradnak tőle érintetlenül, a legnagyobb mérvet a protestáns országokban öltik.

A boszorkánybabona az a hit, hogy egyes emberek, különösen asszonyok, az ördöggel cimborálhatnak és segítségével különféle csodadolgokat tehetnek. A boszorkányok emberek, akik az ördöggel szövetségre lépnek s ezért kiváltságos hatalmat nyernek, ők az okai az időjárás zavarainak: az esőnek, hónak, jégnek, fagynak, mennydörgésnek, mennykőcsapásnak. Megbabonázhatják az embereket s bajt, betegséget hozhatnak rájuk. Hatalmuk oly nagy, hogy még az emberek nemét is meg tudják változtatni, a leányból fiút csinálnak vagy megfordítva. Seprű vagy vasvilla segítségével a levegőben nyargalnak s Walpurga-éjjelén vagy János-nap éjszakáján magas hegyeken gyűlnek össze irtózatos orgiák közepette az ördög ünneplésére.

Ez a nyomorult, ostoba babona egyre terjedt s végre is kegyetlen boszorkányüldözésekben tört ki. Mindenkit, aki boszorkányság gyanújában állott, inkvizíciós törvényszék elé idézték, vallatták, kínozták s akit annak ismertek fel, máglyán megégették. A nép emiatt örökös rémületben élt s hogy önmagát mentse, másokat gyanúsított és vádolt boszorkánysággal. A boszorkánypörök oktalansága és rendszertelensége arra indította VIII. Ince pápát, hogy a boszorkányügyek kezelését a dominikánusokra bízta.

A boszorkányhitről is rég ki van mutatva, hogy azt a középkori népek a régi pogányságból hurcolták be a kereszténységbe. E hitet megerősítette a középkori eretnekek tana (albigensek), mi szerint ez a világ az ördög műve és birodalma. Történelmi adatok igazolják, hogy a pápák és zsinatok gyakran tiltakoztak e babona ellen, a párizsi egyetem pedig 27 felvilágosító tételt tett ellene közzé! Sajnos, az Egyház sem tudott e romboló áradatnak gátat vetni. Hogy tehát a nagyobb rosszat elkerülje, kivette a boszorkánypöröket a világiak kezéből s a dominikánusokra bízta. A szándék jó volt, de a választás nem sikerült. A dominikánusok s híres könyvük: a *boszorkánypöröly* nemcsak hogy nem csökkentette, de még jobban elterjesztette a boszorkányhitet.

Különböző történelmi adatok bizonyítják, hogy a papság gyakran kelt védelmére az ártatlanul üldözötteknek s épp egy német jezsuita: Spee Frigyes s rendtársa: Tanner Kornél voltak az elsők, akik síkra szálltak ez ostoba babona ellen.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy a boszorkány babona nem a katolikus országokban, hanem Németországban tombolt a legerősebben. A protestantizmus tudott harcolni a szenteltvíz vagy ereklyetisztelet ártatlan szokása ellen, de tehetetlen volt, sőt behódolt a boszorkánybabonának. Azért van igazsága de Maistrenek: „A boszorkányügy miatt vagy az egész emberiséget kell vádolni vagy senkit”.

De még egy röpke szót az ún. vallásos babonáról, mert tagadhatatlanul ilyen is akad.

Közmondásos dolog, hogy mindennel, a legszentebbel is lehet visszaélni. Miként Isten végtelen irgalma alkalom lehet nemcsak a megtérésre, hanem a további bátor bűnözésre is, úgy az Egyház szentségei vagy szentelményei is buta emberek lelkében babonává süllyedhetnek le.

Ha tehát valaki azt hiszi, hogy csak a Krisztus-arcú pap miséje igazán érvényes vagy több bűncsútot remél a könyökig szenteltvízbe merített kéz keresztvetésétől stb. – kétségen kívül babonát követ, amit maga az Egyház üldöz a legerélyesebben.

5. A babona gyógyszere

Ezek után igazán nem nehéz megfelelni arra a kérdésre, vajon mi a gyógyszere a babonának? Ha helyesen állapítottuk meg a babona forrásait, úgy nincs más hátra, mint betömni, eldugni, kiszárítani ezeket a forrásokat. Mert amíg azok megvannak és működnek, tehetetlen az egész világ a babonával szemben.

Egy megelőző fejezetben felsoroltuk már az okokat, melyek a babonát kitermelik. Láttuk a tudatlanságot, a félelmet s a túlvilági dolgok vágyát, mint a babona eredőit. Ezek ellen pedig csak egy orvosság van: a hit, a hit tudása s a hit gyakorlati kiélése.

Sokan azt hitték s azt hiszik, hogy a tudás, a tudomány haladása s népszerűsítése fog segíteni az emberiségen. A tudomány lesz az irtó fegyver a babona ellen. Tévedtek. A tudomány századokról-századokra nagy lendülettel dolgozza magát előre, ma már – azt mondhatni – mértőföldes csizmákban jár, egy-egy feltűnően ostoba babona (istenítélet, boszorkányhit) széttipródik a sarka alatt, de a többi csak nem tágít mellőle, sőt újjak születnek, sarjadnak a lába nyomán. Ha tehát a tudomány ezideig nem bírt leszámolni a babonával, közel esik a feltevés, hogy ezután se fog tudni. S ez természetes is. A tudomány nem ott kereskedik, ahol a babona, s azért forrását elzárni nem is tudhatja. A tudomány csak ott erős, csak ott tud eredményt felmutatni, ahol érzékek alá eső dolgokról van szó, de tehetetlen, nyöszörgő kised, mihelyst érzékenfelüli dolgok állanak elé. Már pedig a babona a transzcendentális világban dolgozik, hitét, erejét, magyarázatát onnan veszi.

Abban a hiú reményben sem ringathatja magát senki sem, hogy majd az idő, az évek, a századok pergése fog javulást hozni. A babona kitombolja magát, mint a fájdalom s maga magától meg fog szűnni. Nem! Láttuk már, hogy vannak babonák, melyek évezredek óta tartják magukat s ha itt-ott változnak, a kor hangulatához idomulnak is, de lényegük megmarad. Sőt az idő, a helyzet, a kor lelke újabbakat és újabbakat szül. A babona megszüntetését tehát az időre bízni annyit jelent, mint a gúnyos latin időjelzés: *ad graecas calendas*, vagyis megvárni a világ végét. Így csak az utolsó ítélet harsonái némítanak el végképp a babonát.

A gyógyulást tehát máshol kell keresnünk!

Tudatlan a mai ember, mondottuk mint főököt. Az anyaggal s erővel még csak elboldogul, de a nagy életproblémák, a „világtalányok”, a lét titkai, a másvilág olyan az ő számára, mint a hét pecséttel lezárt könyv. Ragadja meg tehát a hitet, mert az teljes és

kimerítő világszemléletet ad neki, megmagyarázza az élet célját és értelmét, s feltárja előtte a másvilág titkait.

De nem elég a hitbe csak belekóstolni; valamit tudni és sokat nem tudni; valamit átvenni s a többit megtagadni. Mert ez csak növelné a zavart, a kételyt, felcsigázná a kíváncsiságot s csak újabb, még durvább babonákra hajtana.

A vallásos félműveltség semmit sem ér. Nem véd a babona ellen, sőt inkább melegágya annak. Képes a vallás szent köpenyegébe burkolni a legostobább babonás szokásokat. Innen van az, hogy hitében tanulatlan, járatlan nép közt dühöng a legjobban a babona. A babona vallássá s a vallás babonává válik. Az orosz vagy balkáni népek klasszikus példái ennek.

Azt mondtuk, hogy a babona másik főoka a félelem. Bizonyos események, melyeket az ember magyarázni nem tud, félelmet öntenek belé, s ellenük babonás szokásokkal bátyázza körül életét. Fél a természet szeszélyétől, a hirtelen bajtól, a szellemvilág megnyilatkozásaitól.

Ennek a babonás félelemnek az orvossága újra csak a hit lehet. A hit, mely megtanítja arra, hogy ő Isten gyermeke, kinek haja szála se görbülhet meg a Mindenható tudta nélkül. Hinnie kell s benne kell élnie abban a tudatban, hogy a Gondviselés keze rajtunk pihen. Élő valósággá kell benne válnia a Szent Pál-féle mondásnak: „Azoknak, akik az Istent szeretik, minden javukra válik”.

Az ördög megkísértheti, de el nem vehetheti az embert. A mi akaratunk s Isten kegyelme mindenén átsegít. Nincs szükségünk emberi mesterkedésekre, babonás szokásokra ellene, elég nekünk az Isten kegyelme.

A másvilágot, a szellemvilágot feszegető kíváncsiságot pedig, mely a legmodernebb babonák szülőanyja, szintén csak a keresztény hit elégítheti ki. Mert megadja azt, ami emberi ésszel egyáltalán felfogható s amit Isten jónak látott közölni az emberiséggel. Tudja, hogy Isten egy szellemvilágot teremtett maga körül s oda vár örök ítéletre mindannyiunkat, örök sorsunkat magunk kovácsoljuk itt a földön s utunk a síron túl vagy a mennyország örömeibe, vagy a pokol lángjaiba vezet.

Ennél többet úgy se tudhatunk meg. Ha valahol, úgy áll itt az Üdvözítő szava: „Nem tirátok tartozik tudni...”

Azért újra mondjuk: aki a babonát meg akarja szüntetni, adjon minél több hittudást s aktív hitéletet az embereknek.

Nézzék meg a szenteket, akikben a hitélet legszebb virágait bontotta ki. A babonának még csak árnyéka sem tud hozzájuk férközni. Ez a gondolatkör idegen az ő lelküktől. Csupa béke, fenség, magasztosság a világ zavaros, félenk tarkaságában. Rettenthetetlenek: önmagukkal, világgal, sátánnal szembeszállók, életre-halálra megküzdők. Gyermekek, ifjak, tanulatlanok, parasztok is vannak közöttük. A mosolygást, a győzelmet ismerik, de a félelmet és babonát nem. Mert hittek, tudtak s hitükből éltek!

Ezzel szemben régi, de bölcs megállapítás, hogy a babona mindig korcs vallásosságnak a jele, sőt legtöbbször egyenest a hitetlenség büntetése. A hitetlenek a leghiszékenyebbek – mondja Pascal.

A legbabonásabb emberek a hitetlenek táborából kerülnek ki. A spiritizmusról, korunk pusztító kolerájáról, senki se fogja állítani, hogy a vallás hozta létre s beláthatatlan, milliós tábora is nem a keresztény hívőkből rekrutálódik.

„Glaube, dem die Tür versagt,
Steigt als Aberglaub' ins Fenster;
Wenn die Götter ihr verjagt,
Kommen die Gespenster.”
(Geibel)

6. A gonosz lelkek szerepe

De a babona dolgát nem lehet elválasztani attól a másik kérdéstől, vajon vannak-e gonosz szellemek? Van-e hatalmuk a világ, természet s emberek felett? Élnek-e vagy legalább is élhetnek-e ezzel az ő rendkívüli, csodának beillő hatalmukkal?

Ez a kérdés nem tartozik a pozitív tudományok hatáskörébe, a bölcelet is csak feltevésekkel, lehetőségekkel dolgozhat benne, teljes és kimerítő megoldását csak az isteni kinyilatkoztatás s annak hű szolgája, a teológia adhatja meg.

A Szentírás világosan tanítja, hogy vannak bukott angyalok, akiket gonosz lelkeknek nevez. Az Üdvözítő maga sokszor beszél a sötétség fejedelmének hatalmáról s veszedelmes tevékenységéről, mellyel szemben ő eredményesen veszi föl a harcot. S az apostolok mindenben megismétlik az Üdvözítő tanítását. Ennek a felfogásnak beszédes bizonyítéka az exorcizmus (ördögűzés) használata, mely már a második század derekán kimutatható.

A teológusok ezek alapján hittételnek vallják, hogy az eredeti bűn következtében a sátánnak s angyalainak bizonyos hatalma van az emberek felett. A sátán uralmát úgy magyarázzák, hogy a sátán s az ő serege Isten engedelméből a végítéletig Isten országának ellenére dolgozhatnak.

Hogy ezt megérthessük, nem szabad elfelejteni, hogy az angyaloknak nagy, természetet túlszárnyaló képességeik vannak. A Szentírás tanúsága szerint változásokat idéznek elő a látható világban. Mint szellemi valók könnyebben és biztosabban ismerik fel a múltat s messzire s nagyobb sikerrel hatolnak be a jövőbe. Képesek az anyagvilág erőit és tömegeit mozgósítani bizonyos célok és hatások érdekében. Hatni tudnak az embernek nemcsak testére, hanem lelkére is.

A bukott angyalok azzal, hogy vétkeztek s kárhozatra jutottak, ezen természetes képességeiket nem veszítették el. A sátán és csatlócai, ahol csak tehetik, gáncsot vetnek Isten országának s terjesztik a bálványimádást. Kivetik hálójukat az egyes emberekre is. Csábítják, kísértik s gáncsvetéssel nehezítik kötelessége teljesítését.

Ez az az állandó, alattomos munka, amit szívós kitartással folytat a sátán tábora a világ végéig. De éppen mert állandó munka s megnyilatkozásai nem esnek az érzéki megfigyelés alá, fel sem tűnik, meglepetést nem kelt az emberekben.

Vannak azonban a gonosz léleknek más megnyilatkozásai is, mikor furcsa, csodaszerű jelenségeket idéz elő. Ilyenkor már, éppen szokatlansága miatt, felfigyelnek, megdöbbennek az emberek.

A történelem két ilyen erősebb ördögi megnyilatkozásról számol be, úgymint: az ördögösségről s a bűbájosságról.

Az ördögösség abban áll, hogy az ördög megszállja az embert. Vagyis úgy hatalmába keríti, hogy az ember készséges eszközévé válik az ördög tevékenységének.

Az ördögösség ténye kétségtelen az Üdvözítő tanúságából. Ő maga üzött ördögöket s tanítványainak is erre hatalmat adott. Az ördögösségek azonban Krisztus óta, aki elvileg megtörte az ördög hatalmát, mind ritkábbak s újabb időben nehezen mutathatók ki.

Hogy az ördög részt vegyen, segédkezet nyújtson a bűbájosság csodaszerű jelenségeihez, annak sincs elvileg semmi akadály. Lehetősége adva van a tiszta szellemek képességeiben; ténylegességéről pedig maga a Szentírás kezeskedik. Kinyilváníthat tehát rejtett dolgokat s megsegítheti az embert csodaszerű jelenségek véghezvitelére.

Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a világ Isten rendes, állandó gondviselése alatt áll, melynek megvan a maga rendes folyása. A rendkívülit éppen ezért csak ritkán engedheti Isten szerepelni, nehogy gondviselésének rovására menjen. Ezért a jó és rossz angyalok rendkívüli tevékenysége egyaránt ritka. Tehát még gyanús esetekben is elsősorban természeti okokra kell gondolnunk, a rendkívülit pedig csak a lehető legsúlyosabb okok alapján szabad föltételeznünk.

„A régieknek sokszor túlzó ördög-szimatolása épp annyira szélsőség, mint sok modernnek ördög-iszonya. A katolikus igazság a középben van.” (Schütz Antal: Dogmatika. 319. old.)

A babonákról részletesen

A) Jövendölés

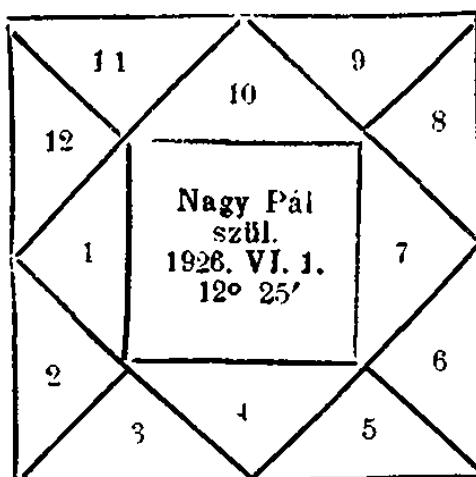
1. Horoszkóp vagy csillagjósítás

A horoszkóp jóslás a csillagokból. Eredete visszanyúlik az emberiség első századaiba s szívós erővel tartja magát mind a mai napig. Főúri családoknál kínos pontossággal készítik meg a gyermek születésekor, a jámbor falusi meg maga vásárolja indóházakban vagy vásári kikiáltóknál, készen nyomtatva.

A csillagjósítás első nagymesterei a káldok voltak. Vallásuknak ugyanis egyik alaptétele volt, hogy az égitestek az okai mindannak, ami a világon történik. Minden eseményt tehát a csillagzatoknak egymáshoz való viszonya határoz meg. Minthogy pedig az égitestek egymáshoz való viszonya szabályszerűen és időszakosan megismétlődik, egészen természetes, hogy az emberi élet eseményeinek állandóan ismétlődniök kell. A jósláshoz tehát nem kellett egyéb, mint az események megfigyelése s feljegyzése az égitestek bizonyos viszonylataiban, hogy hasonló esetekben az események előre megmondhatók legyenek.

A csillagjósítást eleinte csak közügyek vagy nagy állami események kiderítésére használták, később azonban az egyes ember sorsának a meghatározására is kiterjesztették. Az elv az volt: minden ember születése első percétől fogva egy bizonyos csillag befolyása alatt áll. Az illető sorsa tehát attól függ, hogy az a bizonyos csillag milyen helyzetben állott a naphoz, holdhoz s a többi bolygókhoz.

Valakinek a horoszkópját felállítani annyit jelent, mint megrajzolni a csillagos ég teljes képét a születés pillanatában. E rajz s még inkább a hozzáfűződő csillagászati számítás meglehetősen bonyolult s azért csak a csillagászat tökéletes ismeretével készíthető el. A rajz egy kocka volt, melynek közepére berajzolták az újszülött nevét, a fennmaradó tért pedig tizenkét mezőre (házra) osztották. Ezekbe a mezőkbe rajzolták be az állatkört s a bolygók állását az állatkörben.¹ A horoszkópok rendes formája tehát ilyen volt:

¹ Kimerítő leírást adni lehetetlen, mert az a csillagászat teljes ismertetésére vezetne. Ami e helyen lehetetlen.

Ezekből a horoszkópokból mindenekelőtt az életkort iparkodnak meghatározni, mely attól függ, milyen bolygók esnek az első mezőbe. Jupiter és Vénusz szerencsét hoznak, Mars és Szaturnusz ellenben bajt jósolnak. Másodszor megállapítják az újszülött természetét, még pedig abból, hogy melyik az illető uralkodó bolygója. Merkúr például kíváncsi, beszédes, minden titkot eláruló embert, Vénusz ellenben jó szónokot vagy poétát jelent.

Különben minden mezőnek megvan a maga külön jelentősége. A bolygók állásából mindent meg lehet tudni az élet egész tartamára vonatkozólag. A második mező pl. jelenti az illető vagyoni állapotát, harmadik rokonságát, ötödik gyermekeit, hetedik szerelmi életét, nyolcadik halálát stb.

A csillagjósolás alapjában véve ostoba babona, melyet semmi néven nevezendő feltevés vagy érv nem igazol. Mi közük a végtelenben szárnyaló csillagoknak a földi élethez, miért volna az ember sorsa épp a csillagokban megírva? Erre még senki meg nem felelt és bizonyos, hogy nem is fog sohasem. Az emberi kíváncsiság ott zörget mindig a jövő kapuján s mert a csillagok nagyon messze vannak s nagyon titokzatosak, a titokzatos, homályos jövő hírnökeinek nagyon megfelelnek.

Különben sok bajuk van a csillagjósoknak. A múltban is megtörtént s ma is gyakori, hogy a felállított horoszkóp rossznak bizonyul. Ilyenkor javítnak rajta s véletlen tévedésekre, hibás számításokra hivatkoznak. Úgy hogy a legtöbb horoszkóp csak akkor válik tökéletessé, mikor már tulajdonosa régen halott.

Hogy pedig a horoszkóp néha hajszálnyi pontossággal beválik, annak megvan a maga lélektani oka. Egyszerű autósuggesztíós tünet, melynek az életben száz és ezer példája van. Akinek ugyanis horoszkópja van s hisz abban, önkénytelenül alkalmazkodik is ahhoz. A jövő ismerete szuggesztív módon befolyásolja az ember gondolkodását, érzésvilágát, tetteit. A horoszkóp jövendöléseit úgy fogja fel, mint a kikerülhetetlen sors végzését. Nem is tesz ellene semmit, belenyugszik, hogy annak úgy kell történni.

Amíg tehát lesz ereje az autósuggesztiónak, addig többé-kevésbé teljesedni is fognak a horoszkópok. Mert a csillagjósolásnak nincs ugyan tárgyi alapja, de az erős beképzelés folytán igenis van utólagos, szomorú beteljesedése.

A csillagjósolás minden formájában babona, tehát halálos bűn.

2. Kristálynézés

A nyugat-európai nagyvárosok egyik érdekes babonája a kristálynézés. Eredetében nem új, a Kelet már ezer év előtt ismerte s használta, a XVI. és XVII. században pedig már Európában is divatos volt. Ősi formája az volt, hogy a jós valami fényes felületre meresztette a szemét s kitaróan addig nézett mozdulatlanul egy helyre, míg csak víziói, látomásai nem támadtak, amiből azután jövendölt. Használtak e célra üveggolyót, zsebórafedelelet, tükröt, nagyító üveget stb. Legjobbnak mutatkozott s azért került ma divatba, a csiszolt kristály, mely fekete posztóval van körülvéve.

A kristálynézésre nem mindenki alkalmas s mindenesetre csak gyakorlat útján érhető el. Az eddigi tapasztalatok szerint főleg nők és gyermekek válnak be. Hívei főként Angliában s Németországban vannak. Legismertebb kristály látnoknő Goodrich Freer.

A kísérlet abban áll, hogy az ember tekintetét mereven ráörögzíti a kitett kristályra. Kis idő múlva képek jelennek meg a kristályon; képek, melyek hol rajzokhoz, hol fényképekhez hasonlítanak. A képek gyorsan peregnek, váltakoznak, egész történeteket játszanak meg, máskor meg makacs következetességgel állandósulnak. Néha a múltba kapnak vissza s rég elfeledett alakokat, eseményeket hoznak vissza emlékezetünkbe, máskor meg a jövőt tárják fel vagy legalább is engednek reá következtetni. Mindezen jelenségek valószínűen egy félhipnózisnak az eredményei, ami olykor teljes hipnózisba megy át.

A tudomány ma már eloszlatta a homályt a kristálynézés babonája körül s az egész jelenséget természetes lélektani tünetekre vezette vissza.

Köztudomású dolog, hogy nem mindent figyelünk meg, amit egyúttal érzékeinkkel felfogunk. Az észlelt tárgyból csak bizonyos jelek vagy jelenségek domborodnak ki előttünk, a tárgy többi tulajdonságai pedig elhomályosodnak, sőt látszólag elvesznek számunkra, jóllehet érzékeinkkel felfogjuk. A lélektan azt mondja, hogy ezek a dolgok nemtudatosak vagy még jobban tudatalattiak. Nincsenek bent a tudat mezőjében, de azért el nem vesztek, hanem a tudat alatt rejtőzködnek, míg csak valami, sokszor a véletlen öntudatra nem hívja őket.

Már most a kristálynézés kísérleteiből az tűnik ki, hogy azok a képek, melyek a kristály merev nézéséből erednek, nem új dolgok, csodás, múltat vagy jövőt feltáró jelenségek, hanem ezeknek a tudatalatti képzeteknek a feléledése, felidézése. Olyan, mint a félálom, mikor is tudjuk, hogy ébren vagyunk, de azért az álom csapongása tovább tart.

A kristálynézésben tehát a csodásnak vagy természetfölöttinek minden kritériuma hiányzik s nem egyéb egy olyan mesterséges állapot felidézésénél, mely a nemtudatos képzetek tudatossá tételére különösen alkalmas.

A kristálynézéshez hasonló jelenség a csigahallomás vagy kagylóhallás, melyet cigányok szoktak használni. Ha ugyanis figyelmünket megfeszítve a kagyló bugását hallgatjuk, a hang lassankint artikulálódik, szavakat, mondatokat tudunk kivenni s ily módon közleményekhez, „jóslásokhoz” jutunk.

De legjobban kivilágosodik a dolog egy pár híres példáján a kristálynézésnek:

„A kristályban sötét falrészletet látok, melyet fehér jázminbokor fed el s azt kérdezem magamtól: vajon hol láthattad ezt? Nem emlékszem, hogy valaha láttam volna ezt a részletet, már pedig London utcáiban az ilyen nem lehet gyakori; s fölteszem magamban, hogy holnap ugyanazon az úton megyek, mint amelyen ma mentem s ügyelek az ilyen falra. A következő nap megoldja a talányt. Csakugyan megtalálom a helyet és most már arra is emlékszem, hogy előtte való nap kísérőmmel élénk beszélgetésbe teljesen elmerülve csakugyan elmentem e fal mellett.”

Más: „Hanyagságból eldobtam valamely levelet, anélkül, hogy a küldő címét megjegyeztem volna. Emlékeztem rá, hogy az ország melyik részében lakott s a térképen keresgélve, megtaláltam a város nevét, melyet természetesen elfelejtettem már s csak akkor jutott ismét az eszembe, midőn a térképen megpillantottam. De az út és a ház nevére már éppen semmi támasztó pontom sem volt. Ekkor eszembe jutott, hogy próbára teszem a kristályt s valóban rövid idő múlva fehér alapon szürke betűkkel ezt a szót olvastam: Hibbs House. Jobb értesülés hiányában rászántam magam, hogy ezt a szokatlan módon kapott címet írom a levélre. Néhány nappal később megjött a válasz s a fehér levélpapíron szürke betűkkel olvasható volt: Hibbs House”.

Csoda történt hát? Nem! Egy nem tudatos képzet a kristálynézés felcsigázása folytán visszakerült a tudatba.

Vagy: „A kristályban férfialakot láttam, mely a keskeny ablakra támaszkodva, kívülről a szobába nézett. Arcát látszólag eltakarta valami, úgy hogy nem láthattam. De nem foglalkoztam tovább a képpel, mert a kristály ez este éppen homályos volt s a kép sem volt valami kellemes. Feltételeztem, hogy a kép csak ama beszélgetéseink következménye, melyeket az utóbbi napokban betörésről, lopásról folytattunk s némi meglepéssel győződtem meg arról, hogy a ház egyetlen ablaka, mely – mint a látomásbeli – négy táblás volt, olyan helyen volt, hogy nem lehetett egykönnyen hozzáférni. Három nap múlva tűz ütött ki abban a szobában, a füst miatt a tűzoltóságnak kívülről kellett behatolnia s annak a férfinak, ki először hatolt be, nedves kendő volt az arca előtt, mellyel a füst ellen védekezett”.

Bonyolultnak látszik, pedig nagyon egyszerű. Maga a látnok látomását eredetileg egy beszélgetés természetes következményének tartja. S csak később, mikor kiüt a tűz s a látomás már félig elmosódott, talál a két esemény között hasonlóságot.

Az elmondottak alapján világos, hogyan kell a kristálynézést erkölcsi szempontból megítélnünk. Aki természetfeletti erőt lát benne, föltétlenül babonát követ el; aki azonban természetes, emberi erők játékanak tartja, bűnt nem követ el. De mert veszedelmes dolog, a legtöbbször autóhipnózishoz vezet, s így az egészségnek árt, az erkölcsi törvény az V. parancs alapján tiltja.

3. Álomfejtés

Földi életünk egyharmad részét az alvás foglalja le, mely többé-kevésbé a fantáziának egy különös játékával: az álommal van egybekötve. Amennyire közönséges, természetes jelenség az álom, annyira hálás anyaga évezredek óta a babonás jóslásnak.

Eredete föltétlenül oda nyúlik vissza, amikor még az emberi nem gyermekkorát élte s a természet s a lelki élet törvényeivel tisztában nem volt. Ugyanis minden álom mint valóság jelenik meg az álmodó előtt. A legszilajabb, legcsapongóbb álom is a valóság erejével hat. Gyakran még felébredve sem tudjuk, mi az álom s mi a valóság, mindaddig, míg az eseményeket vissza nem idézzük emlékezetünkbe. Sőt sokszor még így sem sikerül az álmot a valóságtól teljesen szétválasztani. A gyermekkorát élő emberiség tehát úgy tett, mint ahogy tesz még ma is a gyermek, az álmoképeket teljes valóságnak tekintette. Vagyis hitt benne, kinyilatkoztatásnak vette.

Az a tény, hogy Isten maga is felhasználta az álmot kinyilatkoztatásainak vagy parancsainak a közlésére, nem rontott, sőt tán kedvezett a babonás álomjóslásnak.

Az álomfejtés még ma is dívik, sőt egész rendszerré nőtte ki magát. Minden személynek, helyzetnek, történésnek, amit az álmokép megelevenít, megvan a maga magyarázata, melyet a közkeletű álmoskönyvek, de még inkább a vénasszonyok ebben a pontban bámulatos emlékezete tart ébren.

A Szentírás világos bizonyítékai alapján állva mi sem vonjuk kétségbe, hogy Isten felhasználhatja, sőt gyakran fel is használta az álmot akaratának a közlésére. De ilyen esetekben ő maga gondoskodik róla, hogy az isteni akarat minden más kusza, fantasztikus álmoképtől megkülönböztethető legyen. Ha tehát Isten valakivel álom útján tudatná akaratát, annak felhasználása nemcsak babona nem volna, hanem annak elhívése és követése szent kötelessége az embernek.

Ettől eltekintve pedig az álmok nem Isten eszközei vagy a jövőendő hírnökei, hanem természetes jelenségek, melyeknek magyarázatát s bizonyos fokig törvényeit is a tudomány adja meg.

Az álomnak átlagos feltétele az alvás, mely abban áll, hogy az összes testi és lelki működések lecsökkentésével az egész szervezet nyugalmi állapotba kerül. Az izomzat elpetyhüd, a lélegzés ellassul, a szív működés csökken, a test hőmérséklete lesüllyed. De lelkileg is nagy elváltozásokkal jár az alvás. Az észrebevés mindenesetre, de vele együtt valószínűleg minden más öntudatos működés is bizonyos fokig megszűnik, öntudatos működés tehát nincs az alvásban, de van annál több öntudatban, amit álomnak nevezünk.

Az álom ugyan tudományosan még nem teljesen kivizsgált terület, de a tapasztalás és megfigyelés máris sok szabályát állapította meg. Így például: minél éberebb az alvás, annál gyakoribb az álom. Nők általában éberebben alusznak, mint a férfiak s ezért többet is álmodnak. Mély alvás közben még olyan egyének sem álmodnak, akik gyakran és élénken szoktak álmodni.

Az is mind bizonyosabbá válik a megfigyelésekből, hogy az álmok szövődése a képzettársítás lélektani törvénye szerint történik. Vagyis minden képzet számos más képzetet

idéz elő. Csakhogy míg ébrenlétben öntudatunk lefékezi a társuló képzetek nyüzsgő gomolyagát, addig az álomban nincs kocsis, nincs öntudat, mely ezeket féken tartaná s ezért a képzetek jönnek-mennek, egyedül a társulás szabályai szerint.

Vannak ezeken az asszociációs álmokon kívül ún. ingerálmok is, melyeket az idegingerek váltanak ki. Valami fizikai behatás éri az embert, ami ingert vált ki benne. Az inger aztán az agyvelőre hat, de mivel az öntudat nem működik, az agy nem tudja az ingert magyarázni s így álmok váltódnak ki.

Nem lehet célunk az álom tanát e helyen teljesen ismertetni, főbb szabályainak közreadásával csak azt akartuk bizonyítani, hogy az álom lélektani törvényeken épül fel s ezért belőle következtetéseket levonni vagy pláne jövőt jósolni megengedhetetlen és ésszerűtlen.

Dehát akkor hogy van az, hogy az álmok néha mégis teljesednek? Arra is meg tudunk felelni.

Sokszor van szerepe az álomban a puszta véletlennek. Nők és gyermekek különösen sokat szoktak álmodni, miért ne lehetne hát, hogy a sok ezer álom közül egyik-másiknak a véletlen igazat adjon? Sok esetben az álom jósjellege egyszerűen emlékezeti hiba. Mikor ugyanis az esemény bekövetkezik, az emlékezet már úgy elmosódott, hogy nem vesszük észre a különbséget az álom és a valóság között. Néha az álom ismert dolgok természetes következménye s azért be is teljesedik. Pl. a diák megálmodja a jegyét (mert tudja, mit várhat), katonák a háborút (mert háborús hírek vannak). Ami napközben reményünk vagy rettegésünk tárgya, azt álmainkban gyakran megvalósulva látjuk. S mivel azért remélünk vagy rettegünk valamitől, mert bekövetkezése valószínű, azért az ilyen álmok teljesülni szoktak. Gyakori jelenség az is, hogy mi magunk működünk öntudatlanul közre, hogy valamelyik álom teljesüljön. Ilyenkor ugyanis az álom szuggesztív hatással van az emberre. Különösen megesik ez az olyan álmokkal, amik nekünk kellemesek, amik bizonyos vágyainknak a teljesülését jelentik. Az is megtörténik, hogy álmainkban olyan emlékek merülnek fel, melyek öntudatunkból már régen elmosódtak. Ilyen esetben az álom egész csodának látszik, hisz olyan dolgokról jövendöl, melyekre éber állapotban visszaemlékezni nem tudunk.

Íme egy tipikus jószágom: „Egy középiskolai tanár – írja Hennig – akivel jó barátságban vagyok, egyszer azt álmodta, hogy nemrég meghalt atyjának hideg halotti keze érinti őt. Az ijedtségtől fölébredve, valami halk zúgást hall s az azonnali vizsgálatnál kiderült, hogy a gázcsap nyitva maradt és a világító gáz ömlött ki.”

Mi ez, csodás életmentés? A halott apa siet az élő fiú megmentésére? Nem! Az alvó felfogta a fenyegető zajt, de értelmezni nem tudván, társította a jéghideg képzetével s az elhunyt atya megjelenítésével. S megvolt a drámai jelenet, a jószágom.

Az élet fontos mozzanataiban álmok után igazodni tehát súlyos bűn. Mivel azonban az álomban gyakran szabadulnak fel olyan képzetek vagy érzetek, melyek éber állapotban le vannak kötve, s így az álom néha rejtett dolgokat világíthat meg, azért ezeket az álomban szerzett ismereteket felhasználni nem bűn.

4. Chiromantia vagy kézolvadás

A Chiromantia nem egyéb, mint kézből való jövendölés. Már Cicero és Juvenális felemlítik, hogy vannak emberek, akik a kéz vonalaiból jövendölnek.

Európában a XV. században kelt nagy feltűnést. Ugyanis 1427-ben mintegy 120 főnyi cigánycsapat érkezett Párizs alá. Feketék, kócosak, piszkosak voltak s majdnem meztelenül jártak. Egykorú híradások szerint volt közöttük sok varázsló, „kik az ember kezét szemlélgetve mindenkinek megmondották, hogy mi történt és hogy mi fog vele a jövőben történni”. Egész Párizs ott tolongott persze sátraik körül s a cigányok pompásan kerestek.

A XVI. században aztán megjelent az első kísérlet a tenyérjósítás rendszerbe öntésére. (Indagines nevű író.) Eszerint a jövendölés a tenyér emelkedéseiből („7 hegy”) s négy jól látható fővonalából történik. Az egyik vonal az élet hosszát, másik a lélek és fej állapotát, harmadik a házasságot, gazdagságot, negyedik az egészségi állapotot jelzi. Jó jel, ha a vonal éles, hosszú, nem keresztezett, el nem görbülő s nincsenek oldalvonalai. A hegyek viszont szerencsét vagy balsorsot jelentenek. Még pedig csak akkor kedvezőek, ha egyenesen az ujjak alatt állanak s nincsenek zavaró vonalaik.

Desbarollet tartják a legnagyobb művészek a kézolvasás terén, ő úgy iparkodik tanát magyarázni, hogy a kézen lévő testecskékben állati elektromosság van elhelyezve. Ezek a kis készülékek összefüggésben vannak az aggyal s így az egész szervezettel. Minden szervezeti tevékenység a kézbe lökődik vissza, úgy hogy itt olvashatjuk le az egyén testi és lelki állapotának rendezettségét vagy rendezetlenségét, sőt jövőjére is következtetést vonhatunk.

Mme de Thébes, a háború híres párizsi jósnője tudománynak tartja a kézjósítást, mely élettan, embertan s néprajz egyúttal. A balkézben van megírva az ember sorsa, a jobb kézben meg a lehetőségek, hogy az megváltoztassék.

Ostoba feltevés mind a kettő! Akár ha tudománynak, akár ha babonás, természetfölötti erőnek tartja is valaki.

5. Sorsvetés

Régi népeknél nagy szerepet játszott a sorsvetés babonája is. Leggyakrabban a kilőtt nyilakat használták e célra. Például, ha arról volt szó, melyik úton induljon a sereg, hogy az ellenséget a legsikeresebben megtámadhassa, a nyilak irányát vették döntőnek. (Belomantia.)

Botor emberek még ma is használják, hogy általa titkot tudjanak meg vagy kétségekben tanácsot nyerjenek.

Hogy e babona a buta véletlenre épít, azt talán mondanunk sem kell. A véletlen pedig lehet szerencsés fordulatoknak, de végzetes baklövéseknek is az oka. Játékban felhasználni s vele döntést provokálni – megengedett dolog.

6. Varázsvessző

Sokat tartotta izgalomban a tudós világot az ún. varázsvessző kérdése.

Már Paracelsus említi, hogy német bányászok rejtett ércerek felkutatására Y alakban szétágazó vesszőt használnak, melynek két ágát a kutató két kezében vízszintesen tartja. Ha így lassan végigmegy a kérdéses területen, a vessző azon a helyen, ahol rejtett fém van, lehajlik.

1630-ban egy francia nemes rájött arra, hogy kőris- és fűzfaágakat földalatti vizek feltalálására is lehet használni.

1692-ben egy lyoni borkereskedőt feleségével együtt meggyilkolva találtak. Minthogy a hatósági nyomozás holtpontra jutott, egy Aymar nevű ember kísérletet tett varázsvesszőjével a gyilkos kinyomozására. Jelzése nyomán el is fogtak egy embert, ki is végezték, mint később kisért – teljesen ártatlanul.

Így került a varázsvessző a tudományos érdeklődés homlokterébe. Eleinte azt hitték, hogy a varázsvessző mozgását delejes és villamos vagy helyesebben: elektromágneses erőknek kell tulajdonítani, míg Kircher, a híres jezsuita fizikus bebizonyította, hogy a varázsvessző semminemű mozgást nem végez, semmire nem reagál, ha nem emberi kéz tartja. Amiből aztán logikus volt a következtetés, hogy a vessző mozgásra indítása az emberi öntudatból származik.

Hihetetlennek hangzik, pedig valóban úgy van. A tudomány hosszú kísérletezés útján megállapította, hogy vannak olyan mozgások, melyeket egyedül az elképzelés, valamely

meghatározott mozgás képzete indít el. Erről könnyen meggyőződhet bárki, ha egy zsinórra ólomgolyót akaszt. Ha ezt az ingát kifeszített karral tartja, az csakhamar lengeni kezd s még pedig olyan irányban, ahogy az ember akarja s elképzei. (Sziderikus inga.)

Hogy pedig a varázsvesszővel dolgozó vízkeresők, kútfúrók gyakran igen is vizet találnak, azt ösztönszerű megérzéseinkkel kell magyaráznunk. Az ilyen emberek ugyanis rendszerint kipróbált, gyakorlott mesterek, akik hivatásszerűen kútfúrással foglalkoznak. A vízerek irányának felismerésében annyira jártasak, hogy megsejtik a vizet. Sejtésük átmegy a kézben tartott vesszőre s az előbb említett törvény folytán a vessző mozogni kezd, illetőleg meghajol.

Aki tehát a varázsvesszőt természeti törvényekkel magyarázza, használhatja, bünt vele nem követ el. Minden más magyarázat azonban föltétlenül babona.

7. Kártyavetés

A kártya eredete a legenda szerint egy szerelmi történet. Mikor VI. Károly francia királyon már a téboly jelei kezdtek mutatkozni, egy Odette nevű fiatal leányba volt szerelmes. A leány mindent elkövetett, hogy elűzze a beteg király unalmát s mindenféle játékokat talált ki szórakoztatására. Volt pedig ebben az időben a szaracénoknál egy játék szokásban, mely különféle tarka lapokból állott. Odette is csináltatott erre a mintára egy festővel kis kartonlapokat, amik nagyon megnyerték a király tetszését.

A monda hozzáfűzi, hogy mikor a szaracén asszony meghallotta, hogy milyen jó hatással van a kártya a király betegségére, eljött, hogy kiegészítse Odette tudását. Szétszórta tehát a kártyákat és felfedte a titkokat.

A titok – persze mert női kézben volt – hamar tovább terjedt, úgy hogy lassankint az egész udvar tudott kártyát vetni. De néhány csél-csap legény félve, hogy a kártya fel fogja fedni hűtlenségüket, ürügyet keresett arra, hogy betiltassa. Elmondták a királynak, hogy milyen veszedelmes játék, mennyi pénzt lehet rajta elveszíteni, mire a király be is tiltotta.

Egy katonameger, La Hire, törte meg a tilalmat fortéllal úgy, hogy a kártyára hazafias jelvényeket, királyokat, államférfiakat festetett.

Annyi tény és való, hogy a kártyát már a régi egyiptomiak, lydiaiak, szaracénok ismerték. Körülbelül 6000 év óta vetnek kártyát az emberek. Az idő keveset rontott hatásán, sőt a most lezajlott nagy háború tán még fellendítette ezt a mesterséget.

A kártyavetés közönséges durva babona, melynek semmi tárgyi alapja nincs. Hogy néha beválik, annak hol a véletlen, hol a kártyavető emberismerete, hol pedig az autósuggerstió az oka.

8. Jóslások

Minden időnek, minden kornak megvannak a maga jósolói vagy jósnői, akik jövendő eseményeket előre bemondanak.

Az okkultisták ezen jelenségeket úgy magyarázzák, hogy a jós „megszabadul az idő szemléleti formájától vagy egy időre elveszti az egyéniségét, visszatér az Istenbe s így része lesz az ő mindentudásában”.

Mindenesetre kényelmes, de a tudomány szerint tarthatatlan álláspont.

Először is bizonyos, hogy vannak csalás útján létrejött jóslások. Ilyen a Lehnin-kolostor jóslata, mely állítólag 1306-ból való s a Hohenzollern-ház történetét és sorsát meséli el s állítólag a kolostornak valami Hermann nevű apátjától származik. A történelmi kutatás azonban megállapította, hogy a jóslás nem 1306-ban, ha nem 1685-ben keletkezett, könnyű volt tehát négyszáz évre visszafelé jósolni. S valóban a jóslás fényesen bevált a nagy választófejedelemig, onnan kezdve azonban még csak véletlenül sem hibázott rá a valóra.

A jóslásoknak gyakran a véletlen is nagyon kedvez. Aki egy üstökös megjelenéséből bajt jósol, szinte bizonyos, hogy igaza lesz. Melyik évben nincs valami baj? Földrengés, járvány, árvíz, inség vagy más valami?

A találgatás is gyakran vezet kitűnő jövődölésekhez. Ilyen az ún. Malachiás-jóslat, mely a pápák sorát egy-egy latin mottóval megjövendöli, illetve jellemzi. Egy kis invencióval tényleg rá lehet a pápák egyéniségére szabni. De másokra is épp úgy lehetett volna. Érdekeseen világítja meg ezt Baerwald. XIII. Leó halála után ugyanis a jövődölés szerint „ignis ardens” (égő tűz) következett. A bíborosok közül kitűnően illett volna ez Rampollára, akit szenvedélyes természetűnek ismertek, de azért megfelelt volna Svampa bíborosnak is, mert vampa olaszul fáklyát jelent. Gotti bíborosnál sem lett volna baj, mert címerében egy fáklya szerepelt, de utólag bevált nagyszerűen Sarto bíborosra, vagyis X. Pius pápára is, mert élete s pápasága valóban egy égő tűz volt.

Azt sem lehet talán tagadni, hogy egyes emberekben valami nagyfokú érzékenység vagy homályos ösztön van bizonyos nagyszabású események iránt vagy még inkább fenyegető veszélyek iránt. Például nem éppen ritka, hogy bizonyos állatok (patkányok) s egyes emberek a földrengést előre megérik s menekülnek.

De sok jövődölésben kétségtelenül a szuggesztió játssza meg a maga közismert, szomorú szerepét. A jövődölés tudata úgy befonja az ember testét, lelkét, hogy a végén kikényszeríti annak megvalósulását. Például valami buta gazember kártyavető megjövendöli valakinek, hogy szerencsétlenség fogja érni, vízbe fullad vagy villamos gázolja el. Az illető annyira hatása alatt áll ennek, hogy folyóban vagy villamos előtt elhagyja az ereje, megrémül s tényleg áldozatul esik.

Hogy a szuggesztióknak milyen óriási szerepe lehet, arra vonatkozólag elmondunk két esetet:

Egy Brooks nevű fiatal amerikaiak álmában megjelenik egy elhunyt barátja s azt mondja neki, hogy december 5-én délután 3 órakor ő maga is meg fog halni szívbajban. „Hiába világosította fel az orvos, hogy a szíve teljesen rendben van és hiába dolgozott a család képzelődései ellen, a fiatalember mint változhatatlan sorsra készült a halálra, ismerőseinek virágokat küldött búcsúzóul, menyasszonyát oda rendelte a halottas ágyához s a bementett idő után 10 perccel valóban meghalt, miután a nevezett nap délelőttjén még teljesen egészséges volt.”

De még érdekesebb a montpellier-i orvosi fakultás kísérlete, melyet egy halálraítélt fegyencen végzett. Megmondták neki előre, hogy bekötözik a szemeit, megnyitják a nyak ütőereit, amitől aztán pár perc alatt, fájdalom nélkül elvérzik. S erre valóban bekötötték szemeit, egy kis karcolást tettek a nyakán, mosdótálat tartottak oda, hogy állítólag a vért felfogják, egy kis szökőkúttal pedig a vér csurgását utánozták. Egy szóval: megjátszottak a kivégzés komédiáját. S az eredmény? A fegyenc rövid idő múlva holtan esett össze.

Aki tehát jósoknak hitelt ad, babonát követ el.

9. Hipnotizmus

A modern élet egyik rákfenéje a hipnotizmussal űzött játék. Kimondhatatlan pusztítást tesz az emberek testében s lelkében egyaránt. Sokáig, míg csak a tudomány közelébe nem férközött e jelenségeknek, természetfölötti erők játékanak tartotta mindenki s a nagy tömeg még ma is annak hiszi, azért kell a babonák közé sorolnunk.

A sugallással előidéztet álmodat nevezzük hipnózissnak. A hipnotizáló ezen célját különféle eszközökkel éri el. Hol szóban adott paranccsal, hol tekintettel, kézszorítással, a bőr egy-egy érzékeny felületének érintésével (hipnogén zóna) vagy egyszerű észbeli sugallással. Ha ez megtörtént, a hipnotizált egy álomszerű állapotba (trance, transzba) kerül.

Nem mindenki hipnotizálható. De viszont nem igaz, hogy csak nők és gyermekek lehetnek alkalmas médiumok. Férfiak is, különösen azok, kik gyenge akaratúak vagy ideges betegségben szenvednek.

A hipnózisnak különféle jelenségei vannak, melyeket áttekintés céljából három kategóriába oszthatunk:

Testiek: catalepsis, lethargia, sonambulizmus. A catalepsis magyarul bénulást jelent. A test megbénul, megmerevedik, tehetetlennek s érzéketlennek látszik. Olyan, mint egy szobor, a legkisebb változás sem áll be rajta. A lethargia vagy álmokórság abban nyilvánul, hogy az előbb még mereven lecsukott szemek kinyílnak s valami vak kényszer folytán a hipnotizáló felé fordulnak. A tagok merevsége megenyhül s mint a hajlékony viasz, minden mozgásra alkalmassá válik. Minden ténykedést, amit neki jeleznek, szívvel-lélekkel megtesz. Például ha kezét összekulcsolják, mint ahogy imára szokás, egész teste olyan tartást vesz fel, mintha elmerülten imádkozna. Végül a sonambulizmus vagy alvajárás az a tünet, amikor a hipnotizált látszólag, de csak látszólag felébred: hall, lát, beszél, cselekszik. De tulajdonképpen nincsen öntudatnál, hanem mindenben a hipnotizáló akaratának engedelmeskedik.

A lelki jelenségek között legszembeszökőbb az, hogy a hipnotizált teljesen a hipnotizáló befolyása, mint mondják, szuggesztíója alá kerül. Mindent felfog s megcselekszik, amit a hipnotizáló neki szuggerál, illetőleg parancsol. Akár abban a pillanatban, akár pedig egy későbbi, de meghatározott időpontban. (Posthipnózis.)

Vegyes, vagyis test és lélek közreműködésével eredő jelenségnek kell venni például a vérizzadást, ami a heves elképzelés folytán, szuggerálásra előáll.

Az a mesterséges álom, melyet a hipnózis létre hív, nagyban különbözik a természetes álomtól. A legfeltűnőbb különbség – ami egyúttal a hipnózis csodálatos jelenségeinek az okozója – az, hogy míg a természetes álomban a figyelem ellankad, megszűnik, a hipnózisban felfokozódik s minden zavaró körülmény elhagyásával egyedül és kizárólag a hipnotizálóban összpontosul.

Az emlékezetet a hipnózis többnyire éleszti. Olyan dolgokra is visszaemlékszik hipnózisban, amire éber állapotban képtelen volna. Ezt is persze a figyelem egyoldalú összpontosítása hozza létre.

Az is megérthető, hogy ebben a rendkívüli állapotban a szellemi tevékenység bizonyos irányban szokatlanul felfokozódik² s ennek következtében a médium akárhányszor másoktól nem tudott dolgokat tár fel.

A hipnózis természetellenes ugyan, de a természet erőivel játszódik le, s éppen ezért nem is babona. De mert az egészségnek kimondhatatlanul árt s más ember akarat nélküli bábjává süllyeszti le a médiumot, éppen ezért erkölcsi és állami törvény tiltja. Csak igen fontos okokból, hozzáértő szakembereknek van megengedve.

10. Hipnotikus csodák

Sokat beszélnek az emberek azokról a rendkívüli jelenségekről, melyek a hipnózis alkalmával jelentkeznek. Rejtett természeti erők vagy szellemi beavatkozások után szimatolnak, holott ezek a jelenségek természetes úton, eddigi tudásunkkal is megmagyarázhatók.

Köztudomású például, hogy a hipnotizáltaknál az érzékszervek működése felfokozódik s a szokottnál sokkal élénkebben dolgozik. (Hiperesztézia.)

² Ach nevű tudós hipnotizáltakkal összeadási kísérleteket végzett, s kisült, hogy 20%-kal többre képesek, mint éber állapotban.

Nagyon érdekes idevágó esetek ismeretesek. „Gergson megfigyelt egy hipnotizált férfiút, aki olvasni tudott egy olyan könyvből, melyet nem ő, hanem a vele szemben ülő tartott maga előtt. A hipnotizált tehát a másik szemében keletkezett tükörképet olvasta.” Erre számítást eszközöltek s kisért, hogy a szem tükörképének a betűi csak egytized milliméter nagyságúak. Hogy a hipnotizált szeme ily éles volt, kitűnt abból is, hogy mikroszkópi metszeteket is pusztán szemmel fel tudott ismerni és lerajzolni.

Chowrin kísérletezett egy médiummal, aki zárt leveleket is el tudott olvasni. S kimutatta, hogy nem valami titkos látnokságról van szó, hanem a médium látóérzéke a hipnotizálás folytán rendkívül kifinomodott.

Több olyan eset ismeretes, amikor hipnotizált személyek vissza tudták adni a jelenlevők kesztyűit, zsebkendőit, kulcsait, ha előbb megszagolhatták az illetők kezét. Beszélnek egy bámulatós médiumról, aki 60 embernek vissza tudta adni rakásra dobott kesztyűjét, de csak akkor, ha az orrát be nem dugták. Bedugott orral kísérlete sohasem sikerült.

Nagy szerepet játszik a hipnózisban az ún. lappangó emlékezés. Azt értjük alatta, hogy régen elfelejtett képzetek, látási benyomások, melyek egy könyv, újság futólagos átlapozásánál érték szemünket; szavak, melyeket a hátunk mögött utcán, villanyoson elsutogtak s ami magyar közmondás szerint egyik fülünkön bement, a másikon kijött, szóval: az ilyen benyomási töredékek hipnózis, delírium, álom vagy más rendkívüli körülmény folytán hirtelen napvilágra kerülnek. Ilyenkor persze megdöbbentő hatással vannak a jelenlevőkre s a mindentudás látszatával bírnak. Pedig dehogy! Nem csoda, hanem csak a lappangó emlékezés működik.

Íme egy-pár érdekes eset: Benedikt bécsi orvostanár közli egy angolnak az esetét, akit Hansen dán hipnotizőr elaltatott, s erre az angol olyan nyelven kezdett beszélni, melyet senki sem ismert. Utóbb azonban kiderült, hogy ez a kuriózus nyelv a walesi angol dialektus volt, melyet az illető angol úr gyermekkorában beszélt.

Forbes-Winslow írja le a következő esetet: „A XIX. század elején a Rajna mellett élt egy szolgálóleány, aki alvajárási állapotában az ösnyelven idézte a bibliát aramei dialektusban tartott kommentárral. Közelebbi kutatásra kiderült, hogy a leány régebben egy lelkésznel szolgált, aki ezeket a bibliarészleteket hangosan olvasgatta, miközben a leány a szomszéd szobában aludt”.

Már Krafft-Ebing, a világhírű elmeorvos úgy vélekedett, hogy ha egy felnőtt embernek hipnotikus álomban azt szuggerálják, hogy ő még csak tizenkét éves és azután az aláírását kéri, akkor olyan kézírással fog írni, ahogyan tizenkét éves korában írt. S Hennig kísérletei ezt valóban igazolták.

„Feladatom volt megállapítani, hogy egy hipnotizált tudja-e utánozni egy általa is ismert élő embernek az írását, ha az alvónak azt szuggerálom, hogy ő az a személyiség, akinek ilyen jellemző kézírása van. Már eleve sejtettem, hogy – amennyire csak lehet – a hipnotizált legalább is nagyon hasonló, bár nem teljesen azonos kézírást fog produkálni. S ez a várakozásom teljes mértékben igazolódott.”

Valóban, senki sem tudhatja, hogy miféle elfelejtett vagy meg nem figyelt dolgok jutottak az agyába szó vagy írás révén s ott rejtőzködnek, míg valami rendkívüli, erőhatású jelenség életre nem hívja őket.

„Smith Helén, a Flournoy által megfigyelt genfi médium, transzban egy falunak a képét látja, melyet az ő adatai szerint Chessenaznak neveznek. Ugyanakkor egy öreg embert lát falusi viseletben, aki állítólag Chaumontet szindikus (szolgabíró) és egy másik férfit, aki Burnier lelkésznek mutatkozik be. A médium az 1839. évet nevezi meg és a két, vízióban látott személy az ő kezével írja le a nevét. Mikor a transzból fölébred, Helén kijelenti, hogy soha nem hallott Chessenaz nevű faluról s a két férfi neve is ismeretlen előtte. Flournoy megállapította, hogy Genftől 26 kilométernyire valóban van egy Chessenaz nevű falu és 1839-ben valóban élt ott a két megnevezett személy. Még írásmintákat is talált tőlük, melyek

a Smith Helén által produkált névalírásokhoz hasonlítottak. Ezzel tehát meg volt állapítva a szellemek személyazonossága? Nos, Flournoy nem sajnálta a fáradságot a további kutatásokra és kiderítette, hogy Helénnek rokonai voltak Chessenazban, elvitte a leányt oda s somnambul állapotban ráismert a vidékre, tehát akármennyire állította is az ellenkezőt, egyszer mégis csak meg kellett fordulnia a rokonainál látogatóban. Ezek után egészen biztosra vehetjük, hogy ottani tartózkodása alkalmával láthatott valami régi írást Chaumontet szindikus és Burnier lelkész aláírásával” – írja Baerwald.

Híres médium volt az anglikán lelkész, Stainton Mózes. Idegen szellemekkel diskurált s azok szellemírás útján közölték vele nevüket, haláluk dátumát, életük körülményeit. Híres, szenzációs esetek voltak ezek, melyeket a spiritiszták nagy diadallal könyveltek el. De Podmore később kimutatta, hogy mikor az egyik ilyen esetben három kis testvérről volt szó és helyesnek bizonyult, egy héttel az ülés előtt az erről szóló hír benne volt a Timesban.

Érdekességek, furcsaságok tehát vannak, de hipnotikus csodák, melyeknél a természetes magyarázat csődöt mondana, nincsenek!

11. Autóhipnózis

A rendes hipnózisban egy médiumra s egy hipnotizálóra van szükség s csak a kettő kapcsolata hozza létre a hipnotikus álmodást s annak tüneteit.

Újabban azonban már előfordul az autóhipnózis is. Mikor is a médium hipnotizáló, vagyis minden idegen segítség nélkül, önjelétől jut transzba. Ez többféleképp történhetik. Néha elég, ha a médium élénken elképzelem s erősen kívánja a hipnózist, máskor bizonyos önérintésekre vagy fényes tárgyak szemléletére van szükség.

Az autóhipnózis jelenségei semmiben sem különböznek a többi hipnotikus tünetektől, tartalmuk is rendszerint attól függ, milyen képzetekkel foglalkozott az illető a hipnózis kezdetén.

Különben nagyon veszélyes mesterség, mely könnyen halállal végződhetik. A médium ugyanis önmagát altatja el, tehát nincs hipnotizáló, aki őt adott pillanatban fölébressze.

12. Alvajárás, holdkórosság

Gyakori jelenség, melyen senki sem ütközik meg, ha az alvó ember mozdulatokat tesz vagy beszélni kezd. Mindenki tudja, hogy ezen jelenségek az álommal vannak összeköttetésben. Az illető oly élénken álmodik s önmagát annyira cselekvő személynek képzelem, hogy testileg is részt vesz képzeteiben.

Ha már most bizonyos rendkívüli körülmények lépnek föl, az alvó nem éri be a beszéddel vagy egy-két mozdulattal, hanem felkel és megcselekszi azt, amit álmodik. Ez a tünet az alvajárás.

Az alvajárás csodáiról hetet-havat szoktak összehordani az emberek, amiben persze több a fantázia, mint a valóság. Azt beszélnek, hogy az alvajárók falakon kúsznak, kéményeken ki- s bejárnak, tetőpárkányokon, csatornákon sétálgatnak, szóval hajmeresztő cirkuszi mutatványokat végeznek. Aztán helyükre visszatérnek, hacsak valaki nevük szólításával föl nem ébreszti őket.

Az alvajárás főképp gyermekek tulajdona, felnőtteknél ritkán fordul elő s akkor is valami betegségnek a következménye. (Agyszerülés, idegbaj, hisztéria.)

A régiek az alvajárást holdkórosságnak (lunatikus) nevezték s a hold titokzatos, mágikus erejével hozták összefüggésbe. Jól megfelelt ez a teória régi, hosszú századok bölcselkedésének, mely mindenek okát a csillagokban kutatta, másrészt meg annak az általános megfigyelésnek is, hogy holdfénynél gyakoribb tünet az alvajárás.

Ennek a régi mesének, mely a holdat ilyen misztikus éjszakai csábítóvá teszi, semmi alapja nincs. A holdkórosok talán fűgébberben mozgolódnak holdfénynél, de különben a tapasztalat szerint akkor is tudnak alva járni, amikor éppenséggel nincs hold.

A magyarázata tehát csak természetes lehet. Ha már a normális ember is nagyon élénk álmában sír, beszél, rúg, kapál, gyenge idegzetűek vagy gyermekek meg is cselekszik, amit álmodnak. Ennyi az egész!

Hogy néha veszedelmes helyekre mennek az alvajárók s ezt csodás biztonsággal teszik, annak is egyszerű a magyarázata. Egyszerűen azért oly biztosak, mert nem tudják, hol vannak. Egy földre fektetett kötélben mindenki végig tud menni, a levegőben kifeszített kötélben azonban nem, mert a veszély tudata zavarja. Az alvajárónak nincs tudata semmiről, tehát nyugodtan és biztosan teszi azt, amit álma diktál.

Az alvajárásban, éppen azért, mert szokatlan jelenség, csodát szimatolnak az emberek s szeretnék benne új testi vagy lelki tehetségek megnyilatkozását látni.

Ez azonban mese. A nép száján forgó leírásokban több a fantázia, mint a valóság. Rengeteg, tudományosan is kivizsgált eset bizonyítja, hogy az alvajárás tényeiben semmi rendkívüli nincs.

Íme egy-pár legkuriózusabb eset: Ebers német orvosnak a fia 11 éves korában holdkóros lesz. Álmában beszél, felkel s csatangol a szobában. Idegen nyelvet ugyan nem ért, de egyszer mégis francia könyvet vesz le a könyvespolcraól s látszólag elmerülve olvas. Az atya mindent pontosan megfigyel, s látja, hogy fia nem olvas, hanem csak gépiesen lapoz a könyvben.

Egy K. nevű úr – Lehmann híradása szerint – éjfél után heves térdfájásra ébred. Körülnéz s megrökönyödik. Egy szál ingben találja magát, térden állva a magas porcelánkályha tetején. A kályha előtt szék állott s így annak támlájára lépve lezállott. – Mi ez? K. jó tornász hírében állott. Ahogy a szék segítségével lejtött, úgy mászott is fel a kályha tetejére, melyet nyilván annak a valaminek tartott, amiről álmodott. Álmát érdekes lett volna megtudni, de ő maga sem emlékezett reá.

B) Varázslat

1. Amulett, talizmán

Az amulettel, talizmánnal üzőtt varázslás nagyon régi, nyomait már a legrégebbi népeknél megtaláljuk. A talizmánok istenek képmásai voltak, az amulettek pedig agyag- vagy kölemezek. esetleg szövetdarabkák, melyekre valami varázsszó volt felírva. Az amulettet viselni kellett, magával kellett az embernek hordania, a talizmánokat ellenben a házak körül állították fel.

Az egyiptomi múmiák mellén majdnem mindenütt ott találjuk a szent skarabeus bogár kőből faragott képét. Az egyiptomi babona szerint ugyanis ez a talizmán nagy hasznára van a halottnak.

Oktalan emberek, kikben a magasabb Isten-hitnek nyoma sincsen, az Egyház által megáldott érmekben, keresztékben, skapulárékban, ereklyékben, szentelményekben is, az amulett vagy talizmán babonáját akarják látni.

A talizmánoknak és amuletteknek kettős célja volt. Megőrizni szerencsétlenségtől, betegségtől, bajtól, de egyúttal elősegíteni is a sikert és szerencsét.

Szokásos talizmánok: kőarany kláriszemek, akasztott ember kötele, zacskó, melyben zöldharkálnak vagy menyétnek szeme van, kristálygyűrű, átlukasztott pénz, meteorkőtöredék, lóhere, talált patkó küszöbre szegezve, denevér ajtóra feszítve s egyéb válogatott marhaságek.

Az amulett- vagy talizmánba vetett hit oktalansága annyira kézenfekvő, hogy kár is rá szót vesztegetni.

2. Lavina-imádság

Az Egyháznak vannak Krisztus alapította szentségei s vannak szentelményei is, melyeket az emberek üdvösségének szolgálatába állított. Természetesen ezeknek a használata is válhat babonává, ha valaki a katolikus igazságtól eltérően azt gondolja, hogy bizonyos külső dolgok megtartása csalahatatlannal valami külső eredménnyel is jár. Ilyen ostoba az Egyház tanítását kicsúfoló babona a lavina-imádság, mikor is valaki azt hiszi, hogy bizonyos számú imádság elmondása vagy leírása és elküldése okvetlenül kisegít valami bajból. Újabban levelezőlapokon küldözgetik „egy amerikai ezredes” imáját, melyet aztán a címzettnek kilencszer le kell írni s kilenc más személynek tovább küldeni. Aki a folytonosságot, a lavinát megszakítja, azt nagy szerencsétlenség fogja érni – szól a levél végén a fenyegető parancs.

Az istentisztelésnek, az imádságnak az örve alatt jelentkező undok babona!

3. Kuruzslás

A magyar nyelvben ez a gyűjtőfogalma mindazon gyógyításnak vagy legalább is gyógyítási kísérletnek, amit nem orvosok végeznek. A történelem többféle fajtáját ismeri a babonás kuruzslásnak: ilyen a ráolvasás, delejesség, imádságos gyógyítás.

Hogy a kuruzslásnak még a mai felvilágosodott században is milyen könnyen bedőlnek az emberek, mutatja a sashalmi delejes asszony szomorú szenzációja. Egész Budapestet forrongásba hozta s valóságos népvándorlást tudott előidézni.

De még rosszabbul áll a helyzet a művelt Nyugaton. Hogy messzibbre ne menjek, Németországban például bárkinek jogában áll embertársait gyógyítani. Nagyvárosokban minduntalan megakad az ember szeme az effajta címtáblákon: „Blochemisches Institut” – „Geprüfter Magnetopath” – „Naturheilkundiger” – „Irisdiagnostiker” stb.

Magában Németországban a kuruzslók száma sok-sok ezerre rúg. A legtöbbje igen alacsony műveltségű, az orvosegyesület statisztikája szerint minden hatodik közülük büntetett előéletű, több száz pláne fegyházviselt, rovott múltú egyén.

Vannak természetgyógyászok, akik teával gyógyítanak. Nincs az a betegség, melyet az ő teájuk meg ne gyógyítana. Mások delejességgel kezelik a hiszékeny publikumot. Azt állítják, hogy a bennük levő állati delejesség kezükön át kiáramlik a beteg szervbe s kihajtja onnan a betegség okozóját. Újabban nagyon felkapottak az Iriskutatók, kik a szemből vélik kiolvashatni a betegség mivoltát. Eszerint a szem 60 parányi részre osztott íriszből, mint valami térképről, minden betegséget le lehet olvasni. Vannak nagystílusú kuruzslók, akik már „távkezeléssel” gyógyítanak. Egy beküldött ruhadarabból vagy egy-pár kitepelt hajszálból „megérik” a betegség mikétségét.

Azt talán mondanunk sem kell, hogy az ilyen kuruzslás fényes megélhetés, biztos üzlet. Beszélnek egy Gössel nevű drezdai kuruzslóról, aki delejes vízzel gyógyított. Páciensei mágnások voltak, sőt egy koronás királynő is volt köztük. Igen nagy vagyont szerzett, több háza volt s gyönyörű fogaton járt, melyet egy orosz hercegnőtől kapott honorárium fejében.

Még híresebb lett egy Ast nevű pásztor, ki falujában több szállodát építtetett betegek befogadására. Halálakor több mint kétmillió aranymárka készpénzt hagyott hátra.

A kuruzslás ellen tudományosan hadakozni neveltséges volna. Hiszen ha gyógyításaiknak a legkisebb alapja is volna, maga az orvostudomány sietett volna azt értékesíteni. De nem! A kuruzslás az emberi butaság és hiszékenység kiaknázása. A természet erőit mindenesetre jobban ismeri a tudomány, mint a kuruzslók, áruba bocsátható természetfölötti erőkről pedig sem a tudomány, sem a hit nem tud.

Állítólagos, sikeres gyógyításainak pedig megvan a maga régismert, természetes magyarázata. Hipnózisról vagy autószuggesztióról lehet itt csak szó, melynek szerepét és hatását már az eddigiekből is jól ismerjük. Kedélybetegeket, idegeseket, hypochondereket valóban meg lehet ilyen úton gyógyítani, sőt más komolyabb természetű betegségeknel is be tudja szuggerálni a kuruzsló, hogy a beteg jobban, gyógyulóban érezze magát, – de ezen túl nem tud menni. Szervi bajt még soha kuruzsló meg nem gyógyított.

4. Fekete mise, agyonimádkozás

Erdély oláh parasztjai közt még mindig dívik egy furcsa, istenkáromlással határos babona. Aki ugyanis ellenségén bosszút akar állani, elmegy papjához s misét mondat. Nem érte, hanem ellene. Hogy Isten büntesse meg, álljon bosszút helyette ellenségén. Ezt hívják fekete misének.

A hatás persze nem szokott elmaradni. Az ellenség, ha tudomást szerez erről, megrémül, az átok okozta félelem oly hatalmas zavarokat idézhet elő egész szervezetében, hogy néhány hónap lepergése alatt valóban belehalhat.

Hasonló szokás dívik a Déli-tenger szigetlakói közt. Ünnepeles vallási szertartások kíséretében átkozzák meg ellenfeleiket. Ez az „agyonimádkozás”.

Mindkét eset tehát egyszerű szuggesztiós tünet, mágikus erőknek benne szerep nem jut.

5. Spiritizmus

Az újkori spiritizmus alapvető tana így foglalható össze:

Az emberi lélek halhatatlan, tehát a test halála után is megmarad s éli a maga külön életét. De mert halhatatlan és szellemi, megvan az a képessége is, hogy az élőkkel érintkezzen. Ez az érintkezés olyan különös fizikai és lelki tüneteményeket hív létre az élő emberben, hogy a tudomány maga is zavarodottan áll meg előtte. Hogy azonban az elhaltak lelkei, vagyis a szellemek az emberekkel érintkezhessenek, közvetítőül bizonyos sajátságos hajlamú egyénre ún. médiumra van szükségük.

A spiritizmus magvát már az egyiptomiak hitében is megtaláljuk. Hitték ugyanis, hogy a lélek a halál után visszatérhet a földre, különféle alakokat vehet, sőt élő embert is megszállhat. Az ókornak s a középkornak is egész külön varázstudománya volt, mely a szellemekkel való összeköttetést célozta.

De a legnagyobb lökést az újkori spiritizmusnak a nagy látnok és vallásalapító: Swedenborg Emmánuel adta. (1688) Egy püspöknek a fia, korának egyik legnagyobb mérnöke volt, ki azonban szerelmi bánatában hosszú ideig nemi kicsapongásokban keresett vigasztalást. 1744-ben kezdődtek meg a látomásai s 1772-ben bekövetkezett haláláig folyton közlekedett a szellemekkel. Sok csodálatos távolbalátási esetet beszélnek róla. A legcsodálatosabbat, melyben pontosan meglátta a stockholmi tűzvész kitörését és lefolyását, maga Kant jegyezte fel. Tanai, melyekben főképp a szellemekkel foglalkozik, feltűnően egyezik a mai spiritizmussal.

Swedenborg követői két részre szakadtak a nagy látnok halála után. A nép az ő vad látomásaiból vallást alapított s azt „az új Jeruzsálem egyháza”-nak nevezte el, az intelligencia viszont azt a tanát ragadta meg, mely az ember és a szellemvilág közti érintkezés lehetőségét hirdette. Ez volt a német pneumatologia vagyis szellemtan, mely a spiritizmust rendszerbe foglalta.

De a XIX. század meghozta az első igazi nagy médiumot Wanner Friderika személyében, akit a prevorsti jósnő néven tisztel a spiritizmus. Ez a nő szinte egész életét betegen töltötte. Bár már gyermekkorában is voltak előrelátásai, látnoki ereje azonban akkor fejlődött ki, mikor mint reménytelenül nagybeteg asszonyt Kerner orvos házába vitték. Üvegben,

tükörben olyan dolgokat látott meg, melyek messze távol történtek. Betegségek diagnózisát állapította meg, orvosi tanácsokat adott. Szobájában gyakori volt az ajtócsapdosás, valami furcsa, érces, dallamos hang, szellemalakok elsuhanása. Külön, érthetetlen nyelven beszélt, melyről azt mondta, hogy a szellemek is úgy beszélnek. Orvosa az állítja, hogy oly erős somnambul életet élt, hogy sohasem volt teljesen éber állapotban.

De ezekhez az elszigetelt európai jelenségekhez jött hamarosan az amerikai láz, mely valóban amerikai tempóban a spiritizmus teljes kifejlődéséhez vezetett.

A nyitányt egy különös ember, Davis Andrew Jackson adta. Ez a vézna, idegbeteg, abnormis hajlamú fiú, aki még az abc-en is csak serdültebb korban tudta magát keresztülrágni, 17 éves korában egy Lewingston nevű magnetizőrhez került, aki kitűnő médiummá fejlesztette ki. Távolba látott, szellemekkel érintkezett, gyógyított, somnambul állapotban több kötetre terjedő természet- és szellembölcseleti munkákat tollba mondott.

Közben megtörtént a hydesvillei kopogás, melyet az asztaltáncoltatás problémájánál ismertettünk részletesebben, majd ráduplázott a stratfordi kísértet, mely Phelps protestáns hitszónoknak a házában ütött tanyát. A dolog itt is ropogással kezdődött, hogy azután örületes orgiákban folytatódják. A tárgyaknak a lakásban lába kelt s ütötték-verték egymást. Rongyok, csipkék összeakaszkodtak s emberformájú alakokká lettek. A lelkész 11 éves kisleányát kísértet kezdte üldözni. Széttépte a ruháját, megkötözte, kútba dobta, sőt egyszer egy fára felakasztotta. Ablakok, porcelánok törtek össze, tűz ütött ki az íróasztalon stb. E zűrzavarban persze mindenki szellemekre gondolt.

A buta, korlátolt Davis, aki a stratfordi kísértetben már a „szakértő” szerepét játszotta, látva a jelenségek szaporodásával a kellő talajt, megírta a spiritizmus elméletét „A szellemekkel való érintkezés” című könyvében.

Egy tudatlan, beteges hajlandóságú amerikai s néhány gyermek támasztotta hát azt a nagy mozgalmat, mely az egész civilizált világban elterjedt s melynek annyi millió és millió áldozata van.

Davis szerint a szellemek minden időben megkísérelték, hogy az élőkkel érintkezésbe lépjenek. Hogy ez a legújabb időkig nem sikerült, annak egyrészt az emberek okai, mert „sohasem merészték e titokzatos és természetfeletti jelenségeket az ész bírálatának alávetni. Egy-egy szellemnek minden kísérletét, mellyel magát és hivatását kinyilatkoztatni akarta, lehetlenné tette a mindent tagadó szkepszis vagy fanatikus babona”. Másrészt a szellemek sem tudták eddig az érintkezés módját, mert hisz „minden szellem valamely emberi lélek, mely a halál után nem válik mindjárt tökéletessé”. Franklin Benjamin szellemé az érdem, hogy felfedezte a „panthea-elvet” vagyis az elektromos rezgések rendszerét, mely által szellemek érintkezhetnek az élőkkel s földi tárgyakat mozgásba hozhatnak.

Ezt az örült zagyalékot Davis úgy adja persze elő, mintha magának Franklin Benjaminnak a szájából halotta volna.

Az Amerikából kiinduló spiritizmus legelőször Franciaországot hódította meg, ahol Allan Kardec-ben új magyarázóra talált.

Szerinte nincs pokol s örök kárhozat, tehát van útja-módja annak, hogy az összes szellemek idővel üdvözüljenek. S ez az út az újjászületés. A szellem, hogy megtisztuljon, újra meg újra visszatér a földi életbe. Egy élet ezen a világon senkinek sem elég a szellem tökéletes megtisztítására. Azért a szellem annyiszor lép vissza az életbe, ahányszor erre megtisztulásához szüksége van.

A spiritizmusnak nagy hasznára volt Wallace Alfred Russel, angol tudós „megtérése”, aki szívvel-lélekkel tanaikhoz pártolt, nemkülönben Zöllner német fizikus, aki a spiritizma tüneményeket elismerte s azok magyarázására a „négy dimenziós értelmes lények” elméletét állította fel.

Így tört magának lassankint utat a spiritizmus s nyert polgárjogot az egész világon.

Tudományos és erkölcsi megítélését az egyes jelenségek leírásánál tartjuk fenn magunknak. Itt csak közegészségügyi vonatkozásait említjük fel. A bécsi elmegyógyászati klinikán megfigyeléseket eszközöltek abban az irányban, hogy a spiritiszta ülések milyen hatással vannak a médiumokra s a jelenlevőkre. Az eredmények annyira kedvezőtlenek voltak, hogy az egészségügyi hatóság megtiltotta ilyen ülések tartását s betiltott minden egyesületet, mely spiritiszta vagy okkultista kísérletekkel foglalkozik.

6. Asztaltáncoltatás

Egy amerikai faluban, Hydesville-ben egy ember éjnek idején arra ébredt, hogy ajtaján kopognak. Kinézett, de senkit sem talált. Alig feküdt vissza ágyába, újra és többször, kopogást hallott. Nemsokára kisleánya ébredt fel halálra rémülten, mert – mint mondá – arcát egy hideg kéz simította végig.

Később egy Fox nevű ember költözött ugyanazon házba. 1848. február egyik estéjén a kopogtatás újra elkezdődött. A gyermekek tréfára vették a dolgot s különféle számú kopogást parancsoltak. Az ismeretlen lény engedelmeskedett s a parancshoz híven kopogott. Foxné megkérdezte, hogy ember-e a kopogtató, de arra válasz nem jött. Majd azt kérdezte, hogy szellem-e s ha igen, kopogjon kétszer. S valóban két kopogás volt a válasz.

Az esetnek hamar híre futott s egész népvándorlás indult meg a Foxék házához, hol a kopogtatás állandóan ismétlődött. A vendégek egy nagy asztal köré ültek s úgy hallgatták a szokatlan kopogást, mely most már úgy tűnt fel, mintha az asztal alól jönne. Így fedezték fel az asztalkopogást s később az asztaltáncoltatást, mely aztán az egész világon szélteben-hosszában elterjedt.

A kísérlet úgy történik, hogy többen körülülnek egy kerek asztalt s kezüket az asztal lapjára helyezik. Természetes, hogy nem mindenkinek sikerül a kísérlet, a társaság legalább egy tagjának alkalmas médiumnak kell lenni. Ha van ilyen médium, az asztal megindul s vagy kopog (asztalkopogás) vagy pedig vad, szabálytalan mozgásokba kezd. Néha olyan sebesen forog, mozog a padlón, hogy a résztvevők alig tudják követni. S ha egyszer megindult, egy médium is mozgásban tudja tartani, még akkor is, ha emberi erőt meghaladó súlyt helyeznek az asztalra (asztaltáncoltatás).

Az asztal lehetőleg kicsiny és háromlábú szokott lenni. A szoba padlója meg sima, szőnyegmentes. A társaság úgy helyezkedik el, hogy mindenki mindkét kezét egymás mellé helyezi. Nagyon megkönnyíti a kísérletet az, ha nem az egész tenyér fekszik az asztalon, hanem csak a kisujj és hüvelykujj hegyével érintik, úgy hogy ez a félig-meddig lebegő tartás a kezeket kifárasztja. Azt is megkívánják átlag, hogy a kiterjesztett kezek érintkezzenek egymással.

Az asztalkopogás megdöbbentő hatást vált ki a jelenlevőkből s könnyen a spiritizmus táborába tereli. Pedig alapjában nagyon egyszerű dologról van szó. Az asztal megmozdulását ugyanis akaratlan mozgások hozzák létre.

Lássuk csak egy kicsit közelebbről! Hogy gyenge, de folytonos lökés vagy húzás mire képes, arra van egy közismert klasszikus példa. Ha ugyanis egy gyermek állandóan és szabályosan rángatja egy nagy harang kötelét, a sok kis rángatás összegeződik, a harang megmozdul, sőt megkondul.

Hogy a kiterjesztett kezekben vannak ilyen apró lökések, azt már Faraday bebizonyította „indicator”-nak nevezett készülékével. Hogy azok a lökések az asztalt rezgő mozgásba tudják hozni, azt pedig Hoffmann mutatta ki. Még pedig úgy, hogy az asztalra finom port szórt. A kísérlet után meg azt tapasztalta, hogy a por mindenféle furcsa alakzatokat vett fel, akárcsak a beszórt üveglemez, amit hegedűvonóval hoznak rezgésbe.

Persze most az a kérdés, hogy ezeket a lökéseket mi okozza? Berthof azt mondja, az érverés. Lehmann tanár szerint leginkább a kifáradás. A két vélemény azonban nem zárja ki

egymást. Sőt Carpenter kimutatott egy harmadik mozgási forrást is. Szerinte ugyanis léteznek „ideomotorikus mozgások”. Ez azt jelenti, hogy ha valami irányra erősen gondolunk, ez a gondolat önkénytelenül is arra bírja a kezünket, hogy abban az irányban mozgást végezzünk. Ezt egy egyszerű kísérlet is fényesen igazolja: ólomgolyót zsinórra akasztunk s aztán kifeszített karral tartjuk. Az inga csakhamar lengeni kezd. E lengések iránya és alakja főképp attól függ, hogy merre képzeljük a mozgást.

Az asztal mozgásait sikerült tehát kísérletileg megmagyarázni. Úgy, hogy manapság már kétség sem férhet hozzá, hogy az asztaltáncoltatást nem szellemek, hanem a résztvevők önkénytelen és öntudatlan reszkető mozgásai, lökései okozzák.

Az asztalkopogás úgy történik, hogy az asztal két lábára állva oldalt hajlik s szabadon maradó lábával veri a padlót. Ez a kopogás azután a szellemekkel való érintkezés eszköze. A kölcsönös megállapodás az, hogy háromszoros kopogás igent, egyszeri nemet jelent. De egész mondatokat is lehet közvetíteni, ha a jelenlevők a kopogást az abc elmondásával kísérik s följegyzik azt a betűt, melynél az asztal megáll.

7. Gondolatolvasás

Fakírok, bűvészek egyik legnagyobb hatásukat mindenesetre a gondolatolvasás bemutatásával érik el.

A kísérlet úgy történik, hogy a gondolatolvasónak fel kell találnia egy elrejtett tárgyat. E célból a gondolatolvasó valakinek a kezét kezébe veszi vagy a homlokára szorítja s felkéri, hogy az minden figyelmét az elrejtett tárgyra összpontosítsa s ha majd megindulnak, folyton erősen gondoljon arra, sőt gondolatban parancsoljon neki, hogy merre menjen. S erre megindulnak. Tapogatózva, irányt változtatva, lassan, gyorsan, előre-hátra, míg végre a tárgy meg nem kerül.

Ez a gondolatolvasás művészete, melyet egy Brown nevű amerikai ember fedezett fel 1875-ben.

Naiv, hiszékeny emberek ördögös, varázslatos erőket sejtenek ebben is, holott az egész gondolatolvasás reszkető mozgásokon alapszik.

Mikor ugyanis a gondolatolvasó a felkért egyénnel megindul, minden figyelmét az illető kezére irányítja. Alig tesznek ugyanis egy pár lépést, az a vezető kéz önkénytelenül apró lökésekkel fog éreztetni. Még pedig ha jó irányban van a gondolatolvasó, a kéz készséges követést, ha rossz irányban vannak, húzódozást, sőt határozott ellenállást fog kifejteni.

A gondolatolvasónak ezeknek a gyenge lökéseknek a felfogásában nagy gyakorlata van s azért is jut el a felfedezendő tárgyhoz. Kísérlete tehát annál fényesebben sikerül, minél kevésbé tud a vezető izmain uralkodni. S viszont abszolút tehetetlen a gondolatolvasó olyanokkal szemben, akik izommozdulataiknak igazán urai.

Mintahogy egy durvakezű, járatlan paraszt sohasem fogja valakinek a pulzusát megtalálni, egy ügyes, gyakorlott orvos pedig egy szempillantás alatt elfogja a leggyengébb pulzust is, úgy a gondolatolvasásban a legcsekélyebb csoda sincs. Egy kis izomrándulás a vezető részéről s finom, gyakorlott felfogókészség a gondolatolvasó részéről. Ennyi az egész!

Meggyőzésül Lehmann egy egyszerű kísérletet ajánl, melyet mindenki megpróbálhat. Az asztalra kártyákat rakunk ki s megkérünk egy lehetőleg ideges embert, hogy gondoljon teljes figyelme összeszedésével egy kártyára. Aztán megfogjuk az illető kezét, szabad kezünkkel meg különböző kártyákra mutatunk. Ha az igazi kártyához érünk, olyan szorítást érzünk, hogy lehetetlen ki nem találnunk.

8. Gondolatátvitel

De még nagyobb csodálkozást keltettek azok a kísérletek, melyek végül is a gondolatátvitel problémájára vezettek.

Már spiritiszta üléseken gyakran megtörtént, hogy egyes médiumok olyan dolgokat közöltek, melyekről egész biztosan nem volt tudomásuk azelőtt. Még nagyobb megrökönyödést okozott azonban egy Creery nevű angol papi család, ahol ugyanis öt leány közül négy meg tudta mondani, hogy mire gondol a másik.

Azóta persze rengeteg kísérlet történt már, sőt tudományos társaságok alakultak e kérdés kivizsgálására.

A kísérletekből kitűnt, hogy sokszor csalásról van szó (a Creery nővérek is bevallották, hogy néha megbeszélte jelrendszer szerint „dolgoztak”), máskor meg egyszerű találgatásról, melyet a véletlen sikerrel koronázott, de azért mégis úgy látszik, hogy a gondolatátvitel lehetőségét és tényét tagadásba venni nem lehet.

Lehmann, aki szintén sokat kísérletezett e téren, azt mondja, hogy a gondolatokat a hang viszi át. Nem mintha a gondolat önmagától hangot, illetőleg levegőrezgést okozna, hanem mert mindenki, aki erősen gondol valamit, egyúttal önkénytelenül kisuttogja azt. Nemcsak a szórakozott vagy elmélyedő emberek szoktak maguknak diskurálni, hanem mindenki többé-kevésbé gondolkodás alkalmával gyenge beszélő mozgásokat tesz. A médiumnak tehát csak arra van szüksége, hogy hallása felfokozódjék, ami vagy veleszületett természetes készsége vagy hipnózis által elért mesterséges állapot.

Lehmann a maga „susogási elméletét” ellenőrző kísérletekkel is igazolta, melyeket Koppenhágában Hanzen tanárral együtt végzett. Ugyanis két homorú tükört állítottak fel egymással szemben. Ha valaki száját az egyik homorú tükör gyújtópontjába tartotta, más valaki pedig fülét a másik homorú tükör gyújtópontjába illesztette, akkor ez utóbbi a másik személy legkisebb suttogását is meghallotta.

9. Telepátia

A gondolatátvitelnek közeli rokona a telepátia. Csak míg a gondolatátvitelnél a két kérdéses személy ugyanabban a helyiségben, sőt fizikai érintkezésben van, ezzel ellentétben a telepátiánál („tele” görög szó = távol) a gondolatátvitel nagy távolságokra, országokon s tengereken át is hat.

Az ilyen jelenségek persze oly meglepőek, jelen tudásunkba annyira be nem illőek, hogy az emberek könnyen menekülnek a természetfölötti vagy misztikus magyarázatokhoz.

De lássunk egypár telepatikus példát.

Egy Joung nevű orvos írja: „Ennek az évnek (1901.) február 15-én vacsoránál ültem, mikor valaki azt üzenté, hogy szüksége van a szolgálatomra. Azt üzentem, hogy vacsora után azonnal eljövök ... Sebtemben bevégeztem a vacsorázást és éppen föl akartam állni az asztaltól, mikor hirtelen fölkiáltottam: «Na, ebben a pillanatban kapom a hírt, hogy Róbert meghalt!» Ez a Róbert a sógorom, aki Stanninsterben, Dorset megyében lakik. Már két év óta béna volt és ágyban feküdt, az utóbbi időben az állapota rosszabbodott.

Jegyzőkönyvembe felírtam minden részletet. A dátum volt február 15., a híradás ideje este 9 óra 40 perc”. 17-én levelezőlapon értesítették, hogy Róbert sógora február 15-én este 1 óra 45 perckor valóban meghalt.

Más: Lysius, königsbergi protestáns teológus hivatalos teendőiben Koppenhágában időzött. Egy este ágyban feküdt éppen, arccal a falnak fordulva. Egyszerre csak egészen világos lett a szoba s az ágy függönyén (mennyezetes ágyban feküdt) emberi árnyékot látott végighaladni. Ugyanakkor mintha valaki hangosan mondaná, lelkébe vésődött e latin mondat: umbra matris tuae (anyád árnyéka). Nem akart hinni a dolognak, hisz az utolsó levél, amit

hazulról kapott, azt jelentette, hogy mindannyian jól vannak, egészségesek. S íme a legközelebbi postával megkapta a hírt, hogy anyja meghalt, még pedig azon estén, melyen látomása volt.

Más: „Egy bostoni fogorvos egy rézüsttel volt elfoglalva, mert éppen vulkanizálta a mesterséges fogakhoz használt gumit. Egyszerre csak valami parancsoló hang kiált reá: «Rohanj gyorsan az ablakhoz! Gyorsan az ablakhoz!» Az első pillanatban nem is gondolt rá, hogy ki mondhatta e szavakat, hanem ösztönszerűen engedelmeskedett a parancsnak és kitekintett az ablakon. Ebben a pillanatban mögötte nagy robbanás történik s mikor visszapillant, azt látja, hogy az üst és a műteremnek az az egész sarka, ahol előbb állott, a robbanástól teljesen szétrombolódtak”.

Telepatikus jelenségek tehát vannak, ezt tagadni többé nem lehet. Most már csak az a kérdés, hogyan magyarázzuk őket. Tulajdonítsuk tisztán a véletlen játéknak vagy egy új, ismeretlen természeti erőnek, vagy a szellemek közlésének?

Bevalljuk őszintén, hogy ennél az egy kérdésnél a felelet nagyon nehéz, a tudósok véleménye is nagyon szétágazó.

Lehmann tanár, aki egy tudós alaposágával vizsgálta ki a rendelkezésre álló tüneteket, nem igen hisz a telepátiában, illetőleg semmi újságot sem lát bennük. Valósággal a jósló álmok keletkezése módjára akarja magyarázni a telepátikus jelenségeket. Hol véletlent, hol a valószínűség vagy logikai kapcsolat erejét, vagy nem tudatosnak tudatossá válását látja bennük. „Csodálatos esetek – mondja – egyszer-másszor előfordulnak ugyan, de csak nagyon kevés marad olyan, melynek természetes, okszerű magyarázata ne akadna ... Ha majd a tünetmények iránt az egész világon sikerült érdeklődést kelteni és mindenütt mindig feljegyzéseket készítenek róluk: akkor a legközelebbi statisztika talán arra az érdekes eredményre jut, hogy a valóban bekövetkezett jósló hallucinációk száma nem haladja meg a valószínűségi arányszámot.” Lehmann ugyan nem tartja lehetetlennek bizonyos telepátikus vagy valami hasonló erők létezését, de hozzát teszi, hogy telepátias erőkről jogosan nem beszélhetünk mindaddig, amíg nem tudjuk, vajon a valóságukat bizonyító statisztika helyes-e?

Újabb tudósok, kik épp a telepátikus irányzat hívei, valónak s bebizonyítottanak veszik a telepátiát, sőt minden okkult jelenséget éppen ezzel akarnak megmagyarázni. Szokatlanul, sőt furcsán hangzó teóriájukat, melynek erősen materialista kiindulása és íze van, már csak a kuriózum kedvéért is közöljük.

Szerintük vannak „gondolat-sugarak”, amik az egyik agyvelőből kipattanva messze távolban egy másik agy finom reagáló-képességével felfoghatók. S feltevésük alátámasztására egy-pár érdekes kísérletre hivatkoznak. Dr. Caan 1911-ben a heidelbergi egyetemen az emberi szervek olyan kisugárzását állapította meg, mely éppúgy elektromos vezetővé teszi a levegőt, mint a rádium. Veraguth 1909-ben megfigyelte, hogy olyan személyeknél, akiket egy elektromos battéria áramkörébe kapcsolt be, erős érzéki ingerekre, lelki indulatokra, feszült várakozásra a galvanométer mutatója kimozdult.

10. Clairvoyance

Clairvoyance vagy távolbalátás az a tünet, mikor valaki térben vagy időben nagyon távol eső, vagy rejtett dolgokat lát meg.

Sietünk kijelenteni, hogy a távolbalátásnak van egy-pár, apró-cseprő, semmis dologra vonatkozó példája, de komoly, hasznavehető látónoki erő még nem jelentkezett. Olyan távolbalátás, mely megmutatná, hol található elrejtett kincsek, eltemetett romok, rejtett források, ércerek, szénrétegek vagy melyet lehetne használni bűnügyi nyomozásnál, olyan nincs.

De ehelyett van egy-pár csipp-csupp eset, hol a látnok halált, tüzet vagy vendég érkezését jelenti. Ez a megállapítás máris sokat ront a távolbalátás tekintélyén.

Új példát fölösleges is felhoznunk. Elég utalnunk arra, amit már az álmoknál, de főként a kristálynézésnél mondtunk. Nemtudatos képzetek felvetődése, logikai valószínűségek, bizonyos finom, szinte beteges érzékenységek, az emlékezet elmosódásai, megrendülései ezek, amit az emberek távolbalátásnak neveznek. Azt az igazán csekélyszámú esetet pedig, melyet ily módon magyarázni nem tudnánk, a véletlennek kell tulajdonítani. „Az igazi távolbalátónak meg kellene látnia, ami a föld belsejében van elrejtve, vagy ami 1000 évvel ezelőtt történt s már nincs élő tanúja, ami a jövőben fog bekövetkezni, még pedig olyan dolog, melyre nem lehet a jelenből következtetni” – mondja Baerwald.

11. Kísértetjárás

A kísértetjárás abban áll, hogy bizonyos furcsa, rendkívüli dolgok egy bizonyos helyhez vannak kötve. Például egy és ugyanazon várban mutatkozik egy fátyolszerű, fehér asszony, ugyanazon házban bútorok, asztalok elevenednek meg. Persze az ilyen kísértetek rendszerint éjszaka mutatkoznak, a nappali fényt kerülnek.

Az újságok gyakran adnak hírt pusztító kísértetekről, melyek kövekkel, sárral dobálóznak, tárgyakat rejtenek el, edényeket törnek össze, állatokat kötnek el stb.

Hogy kell tehát ezen jelenségeket magyaráznunk? Szellemek garázdálkodnak tán, mint a spiritiszták mondják?

Nem! Sok kísértetjárásnak egyszerűen szuggesztió az alapja és forrása. „Tegyük fel – mondja Baerwald –, hogy valakinek valami barátságtalan vidéken éjjel egy fehér alakról van látomása, ami szellemileg teljesen egészséges emberekkel is megtörténhetik. Az illető nagyon megijed, másoknak is elmondja élményét és pontosan leírja a kísértetet. A szuggesztió tovaterjed, a hely többé nem biztonságos. Ha most más valaki kerül el arra a helyre, az előbb kapott szuggesztió aggodalommal és borzalommal tölti el s ennek könnyen lehet a következménye, hogy ő is meglátja ugyanazt az alakot. Faluhelyen gyakoribbak a kísértetjárások, mint városokban, mert falun az emberek mind ismerik egymást s így az izgató élmények híre hamarabb elterjed.”

Nagy szerepe van a kísértetjárásokban a hallucinációnak is. Ideges, babonás emberek már akkor is kísértetre gondolnak, ha esővíz csorog be a háztetőn, vagy a vízvezeték csapja nyekken, hörög, sóhajt. Hallucinációk ezek, mint mikor kiderül, hogy fazekak, melyek hangos csörömpöléssel repedtek szét, utólag mégis nyugodtan ülnek a helyükön; kődobások, melyek hátunkat érik, alig vagy egyáltalán nem fájnak.

Sok esetben tudatos huncutságról vagy komiszkodásról van szó, amit emberek rendeznek meg mások megfélemlítésére. Például gyerekek unalmukban macskazenét rendeznek a pincében; a falak üregei a hangot felvezetik s borzalmasan reprodukálják a magasabb lakásokban. A Lehnin-kolostor hírhedt kísértetjárásánál kisült, hogy egy 14 éves, nagy szemfényvesztő tehetséggel megáldott parasztfiú burgonyákat és sonkacontokat hajigált a levegőbe kezének egy alig észrevehető parányi mozdulatával.

Az is megtörténik, hogy a kísértetjárás egy-egy személy hisztériája csupán. Például hall az ember arról, hogy az ágyak himbálózni kezdenek, az alvók belőle kirepülnek, vagy pedig az ágy fölött a levegőben lebegnek. Aki csak egy kicsit is jártas az orvostudományokban, az tudja, hogy itt a nagy hisztéria speciális rohamairól van szó.

Itt emlékezhethetünk meg a kopogó hangokról is, melyek asztalból, falból, padlóból jönnek a jelenlevők kimondhatatlan rémületére.

Tudományosan csak igen kevés esetet tudtak megvizsgálni, de azokban mindenütt természetes okra bukkantak. Valószínű tehát, hogy a ki nem vizsgált esetekben sincs semmi misztikum.

Találtak olyan médiumot, aki lábának hüvelyk- és második ujjának csettintésével hozta létre a kopogó hangot. A lábikra-izmok összehúzása vagy a lábszárcsont kifelé fordítása hallható pattanásokat tud előidézni az ízületekben. Egy tizenegy éves hisztérikus leánykánál a térdízület ropogása csinálta a szellemjárást. Amerikában meg már gyártanak kopogó-asztalokat („rapping tables”), melyek egy bizonyos helyen való nyomással tetszésszerűt kopogó hangokat hallatnak.

12. Automatikus írás, asztalírás, üvegírás

Spiritizta körökben kedvelt foglalkozás az ún. automatikus írás. A médium asztalhoz ül, papírt tesz maga elé s ceruzát vesz a kezébe. Aztán a „szellemhez” kérdéseket intéznek. Erre a médium keze megindul, betűket, sorokat ró a papírra, egy szóval: kérdésünkre válasz érkezik a szellemeiktől.

A laikus megrökönyödik s hinni kezd a szellemek hatalmában. A tudomány azonban ezt a misztikus jelenséget is pőrére vetkezteti. S azt mondja:

Egy kis fegyelmezés és gyakorlat kell hozzá s szellemerők segítségével mindenki eljuthat az automatikus írás mesterségéhez. Például kezdje el valaki állandóan ugyanazt a rövid szót firkálni, miközben könyvet olvas vagy társalog. Aztán tegyen maga elé papírt s vegyen kezébe ceruzát, olvasson jó hosszan egy könyvből s tegye fel magában, hogy míg olvas, keze valami szót fog leírni. Eleinte még egy kicsit tudatos lesz az írás, de aztán mind bátrabb s önállóbb a kéz, a végén magunk sem fogjuk észrevenni, mikor is írtuk le azt a bizonyos szót.

További gyakorlattal annyira mehet a dolog, hogy kezünk – másfelé igénybevett figyelem mellett is – olyan értelmes válaszokat ír le, vagy olyan ismeretlen tényeket mond, hogy az bennünket is meglep.

Az asztalírás vagy üvegírás az automatikus írás módosulásai. Mind a kettőnél több személynek kell közreműködni, akárcsak az asztaltáncoltatásnál. Az asztalírásnál egy parányi asztalka (planchette) szerepel, melynek három lába közül kettő alól görgőkkel van ellátva, a harmadik pedig íróvesszőben végződik. Ha ezt az asztalkát egy ív papírra állítják s a jelenlevők az asztallapra teszik kezeiket, akkor az asztal akaratlan mozdulatokat tesz, az íróvessző írni kezd s a leírt dolog – hosszas gyakorlat után – lassankint értelmes lesz.

Az üvegírásnál megfordított borosüveget állítanak egy ív papírra, melyre körben fel van rajzolva 24 betű s a tíz számjegy 0-tól 9-ig. A résztvevők az üveg talpára helyezik az ujjukat és a jegyzőkönyv vezetője följegyezi, hogy az ide-oda ingadozó üveg milyen betűknél állott meg.

Hogy mennyire nem szellemek működnek itt közre, hanem az emberi lélek nem tudatos képzeletének tevékenysége, kitűnik már abból, hogy nagyon fegyelmezett, tudós ismeretű, logikus egyéneknél a kísérletek – hosszas gyakorlatozás után sem akarnak sikerülni.

13. Szellemírás

Ezt a csodát, ha ugyan van ilyen, Guldenstube báró fedezte fel Júlia nevű nővérével, aki rendkívül jó médiumnak bizonyult. Azzal kezdte, hogy papírt és ceruzát szekrénybe zárt s a kulcsot magánál hordta. Az első 12 nap után már titokzatos jelek mutatkoztak a papíron. Később már iron nélkül is mutatkozott a papíron írás. Ettől fogva ezer és ezer ilyen írást gyártottak. Egyszerűen úgy, hogy asztalra, szobor talapzatára vagy temető sírkövére egy kis darab papírt tettek.

Még nagyobb feltűnést keltett azonban egy Slade nevű amerikai médium, aki Európa nagy városaiban mutogatta is tudományát. Egy üres táblát asztala alá tartott s erre azonnal írás mutatkozott azon.

Sokan, hírneves tudósok is felültek Slade mutatóvanyainak, míg végre egy Lancaster nevű tanárban emberére nem akadt. Egy alkalommal ugyanis, mikor Slade az állítólag tiszta táblát az asztal alá tartotta, Lancaster oda ugrott abban a pillanatban s kiragadta kezéből. Erős megfigyeléssel ugyanis észrevette, hogy a médium karján, keze fején, mielőtt még a táblát az asztal alá tette, írásra valló mozgások láthatók. S igaza volt. A szellemírás már a táblán volt, a szellem szerepét tehát maga a médium töltötte be.

Szellemírás tehát nincs, a tudomány spiritizma szemfényvesztésnek kell, hogy elkönyvelje. S csak sajnálni lehet Zöllnert, a nagyhírű lipcei fizikust, aki a leleplezett Slade kísérleteinek bedőlt s annak megfejtésére külön teóriát gyártott.

14. Szellemfényképek

A spiritizmus mint egyik legnagyobb bizonyítékát játssza ki mindig a szellemfényképeket. Mert ha egyszer ki lehetne mutatni, hogy a szellemek látható alakban, élő lényekként mutatkoznak, akkor a spiritizmusnak nyert ügye van.

Az első ilyen sikeres kísérletei az amerikai Mumlernek voltak. Eredetileg vésnök volt, azonban egy fényképész barátjánál gyakran pepecselgetett. Mikor egyszer egyedül maradt barátja műtermében, megpróbálta önmagát lefényképezni. S csodálatos! A lemezen rajta kívül egy másik alak is látható lett. További kísérletei mindjobban sikerültek, úgy hogy egy csomó ilyen szellemfotográfiát gyártott. A fotográfusok azonban hamar rájöttek, hogyan hívott elő Mumler a lemezeken szellemalakokat s csalás miatt vád alá helyezték. A bíró ugyan elégséges bizonyítékok híján felmentette, de meggyőződésének, hogy Mumlert csalónak tartja, nyíltan kifejezést adott.

Még rosszabbul járt azonban Buguet párizsi fotográfus, aki szintén szellemek lefényképezésével foglalkozott. Egy detektív ugyanis álnéven jelentkezett nála, hogy magárol egy szellemmel együtt felvételt készítsen. Mikor Buguet a lemezt a fényképezőgépekbe akarta behelyezni, a detektív lefogta s követelte, hogy az üres lemezt (fényképezés előtt) hívja elő. Erre Buguet beismerte, hogy a szellem képe bizony már rajta van a lemezen. A bíróság csalás miatt egy évi börtönre s 500 frank pénzbírságra ítélte a leghíresebb szellem fotográfust.

Nagy feltűnést keltettek még Beattie kísérletei is. Eleinte semmi sem látszott a képeken, lassankint azonban világos foltok mutatkoztak, melyek később emberi formát öltöttek. Mivel azonban a fényképeken szereplő médium nagyon kétes hírű, valószínű, hogy az ő keze játszik közre e képek létrehozásában.

Később még jobban tökéletesítették a szellem-fotografálást. Ha a médium jelenlétében lefotografáltak valakit, akkor a lemezen az illető személy mellett megjelentek egy második alaknak a körvonalai is, melyekben gyakran valami ismert meghalt személyre lehetett ismerni.

A szellemfotográfia azonban csúnyán megbukott. Szinte nincs eset, amikor ki nem tudták volna mutatni, hogy csalásról van szó, ami vagy kétszeres exponálással vagy lemezelsérítéssel stb. történt.

A nagydobbal beharangozott csoda lassanként fényképész trükké süllyedt alá!

15. Materializáció

De a döntő csatát a „hitetlen világ” ellen a spiritizmus a materializációs tünetek terén akarta megvívni.

A materializáció azt jelenti, hogy a szellemek mindenki előtt látható módon mutatkoznak. Ha ez megtörténik, ha erre perdöntő bizonyítékok vannak, a spiritizmus megnyerte a csatát s legfeljebb dogmatikai téren lehet véleményeltérés.

Mivel spiritiszta szeánszokról gyakran jöttek ilyen hírek, hogy szellemek mindenki előtt láthatóan mutatkoznak, ezért Crookes feltette magában, hogy kísérletet tesz. Médiuma, a 15 éves Cook Florence révén elérte, hogy egy Katie King nevű szellem, aki Anna királynő udvarhölgyének mondotta magát, valóban és nagyon gyakran megjelent.

De hát ki volt ez a szellem? Crookes megvizsgálta pulzusát, lélegzését, hajfűrtöt vágott le hajából, sőt egy alkalommal meg is csókolta s érezte, hogy nővel van dolga, kinek teste van.

Ki volt hát ez a nő? Crookes a 15 éves kisleányról lehetetlennek tartotta, hogy csaljon s azért azt tételezte fel, hogy King Katie szelleme a médium bizonyos kisugárzása, pszichikus erejének a hatása.

A dolog azonban nem oly egyszerű. Először is tény, hogy a kis Florence egy alkalommal csalt. Egy londoni gyűlésen lépett ugyanis éppen fel s megjelentette King Katie-t. Néhány úr azonban gyanút fogott s hirtelen megragadták vasmarokkal a sétáló szellemet. Hát tényleg Florence volt az flanel alsóruhában és fűzőben!

Másodszor: még ha fel is tételezzük, hogy Florence nem csalt, ki biztosít, hogy mások kívülről nem csaltak-e helyette? A jelenlevők leírása szerint a médium és a szellem nagyon hasonlítottak egymáshoz, csak Katie fél fejjel magasabb és szőkébb volt a médiumnál. Azt is mondják, hogy teste melegét lehetett érezni a könnyű, fehér öltözéken át. Nagyon közeli hát a föltevés, hogy Katie szelleme tulajdonképpen Florence testvére vagy valamely nőrokona volt.

De vannak még másféle materializációs tünetek is, melyekről nagy diadallal számol be a spiritiszta világ. Ezek a szellemek kezeiről s lábairól nyert ujjlenyomatok, illetve gipszöntvények.

A dolog ugyanis úgy áll, hogy ha valaki ujját felváltva olvasztott parafinba, majd hideg vízbe mártja, vastag parafinréteg képződik ujján, melyet sértetlenül le lehet húzni. Ha már most az ember ezt a parafintokat gipsszel kiönti, az ujjnak csodásan pontos lenyomatát kapja.

Ezt a felfedezést használják fel a spiritiszták s a szellemek kezeiről, lábairól ilyen öntvényeket készítenek s azokat tanaik igaza mellett perdöntő bizonyítéknak tekintik.

Azokban a dolog itt sincs rendjén. Ezek az öntvények nagyon megbízhatatlan körülmények között történnek, gyakran hasonlítanak a médium kezéhez, lábához. Arra sincs garancia, hogy ez öntvényeket nem a médium csempészte-e be már előzőleg.³

Egy szóval: a materializáció valódiságát bebizonyítani eddig nem sikerült!

1922-ben a Scientific American című természettudományi folyóirat 5000 dolláros díjat tűzött ki spiritiszta jelenségek kifogástalan bebizonyítására. A pályázat feltételei ezek voltak: 2500 dollárt kap az, ki olyan materializációs fényképet tud felmutatni, mely a folyóirat szerkesztősége által megállapított feltételek s általa kiküldött természettudósok ellenőrzése mellett készül. A másik 2500 dollárt pedig az kapja, aki valami másféle látható spiritiszta megnyilvánulást produkál. (Kopogás, telepátia kizárva.)

S érdekes! A szép pályázatra, annak is a második részére mindössze egy pályázó jelentkezett. Azt hisszük, ez is sokat mond! S annak az egy pályázónak is minden mutatványát mint közönséges szélhámosságot leplezték le ott nyomban.

Az utolsó évtizedekben még furcsább tünetmények történtek Ochorowicz, Geley s főként Schrenck-Notzing kísérletei nyomán. Médiumokat mutattak fel, akik képesek voltak magukból anyagot kiválasztani, amit teleplazmának neveztek. Ezt a plazmát azonban nem a szellemek adják, hanem okkult erők, amik a médiumban rejtőzködnek. Az anyagot a médium álma, illetőleg víziója alakítja. A leírások szerint az ilyen kísérletek elég borzalmasak. A médium hörög, vonaglik, szájából nedves szürke vagy fehér szalagok, csipkeszerű szövetek,

³ Ezt az ún. „teljes materializációt” később nagy tökéletességre vitték. Úgy hogy a jó szeánszok műsorához hozzátartozott a szellemek megjelenése, beszélgetése a jelenlevőkkel. De e trükköt már a nyolcvanas években teljesen leleplezték. A jelenlevők ugyanis a tilalom dacára is odanyúltak a szellemhez s minden esetben azt találták, hogy a félhomály leple alatt a médium játssza a szellemet.

alaktalan tömegek, papírvékonyaságú kezek és fejek ömlenek ki s aztán tűnnek újra el a szájban.

László László magyar médium, mint könyvünk más helyén leírjuk, maga leplezte le ezt a „materializációs világcsalást”. Ő vattával és libazsíros gézzel évekig szenzációs világsikerrel materializált s szerinte a többi médiumok is így vagy még ügyesebben: a végbélben vagy a gyomorban készen tartott anyaggal játsszák meg ezt a különös csodát.

S valóban a leghíresebb médiumokról is mindig kiderült, hogy ügyes csalók, bámulatos szemfényvesztők voltak. Így végezte Slade (Zöllner médiuma) Paladino Eusapia (Lombroso médiuma), C. Éva, Nielsen Ejuar. Ma már ugyanis tudjuk, hogy vannak ázsiai szövetek, melyekből egy összepréselt gyűszűnyi öt méter átmérőjű léggömböt ad s vannak emberek, akik a mesterséges kérődzésnek valósággal mesterei. László László materializációi a vegyi vizsgálat eredménye alapján 75%-ban kovaanyagból voltak, ami egyáltalán nincs is az emberi szervezetben. C. Éva materializált képeket hányt ki magából, melyekről kiderült, hogy a „Le Miroir” című francia folyóiratnak az illusztrációi. Egy szóval: a spiritizmus fizikai csodái halálra vannak ítélve! Kemény, de igaz a Baerwald hasonlata: „Ha egy újságnak április 1-iki száma azt a hírt hozza, hogy Szilasbalháson született egy gyermek, aki frakkban, fehér mellénnyel, cilinderrel és esernyővel sétált ki az anyja testéből – hát ez a jelentés sem lehet kalandosabb és kevésbé bizalomgerjesztő”.

16. A szellemek kinyilatkoztatásai

Ha a spiritizmus tényleg szellemjárás, elvárhatná az ember, hogy általuk magasabb ismereteknek a birtokába jusson. S ezzel szemben mi a tényállás? A szellemek beszéde a médiumok értelmi szintjén mozog. Tanult médiumoknál néha igen okos, műveletleneknél néha a legnagyobb bárgyúságra ragadtatja magát.

Baerwald áttanulmányozta az egész médium irodalmat s így ítél: „Olyan szellemek, kik ezen az innenső világon igen kiváló és nagyon komoly tudósok voltak, ha hinni lehet asztalkopogtatással, íróvesszővel vagy trászbeszéddel közvetített megnyilatkozásaiknak, olyan együgyű viccekre ragadtatják magukat, melyeket egy kis iskolás gyerektől is rosszaknak tartanánk”.

„Csak arra a komikumra kell gondolni, amilyenek a túlvilági élet a spiritiszta üléseken mutatkozik, különösen olyankor, mikor a szellemek éppen erről az életükről nyilatkoznak. A kedvenc ételeiket még odaát is szeretik s az ebéd utáni szundikálást sem vetik meg. Ha valamelyik szellem annak idején tüdőgyulladásban halt meg, az általa megszállott médium még tíz év múlva is fájdalmat érez a tüdejében. Ha két éves korában elhunyt gyermeknek a szelleme jelenik meg, ez még mindig selypítő gyermeknyelven csacsog. Sokszor meg egyenesen komikumba fulladnak ezek az emberiségek. James tanár felesége megkérdezi Hodgson szellemétől: „Vannak odaát is házak, ruhák?” „Az igen, házaik vannak, de ruháink nincsenek ... No nézd csak, de buta dolog, várjatok egy kicsit, ki kell mennem.” Ez a kedves «ki kell mennem» többet beszél, mint egy kötetnyi fejtegetés.” (Baerwald: Okkultizmus és spiritizmus. 315 old.)

17. A spiritiszta jelenségek ténybeli értéke

Sokat hánytorgatott kérdés, melyre okvetlenül felelnünk kell. Százazrekre rúg már a spiritiszta kísérletek száma, melyek meglehetősen nagy nyilvánosság mellett s ellenőrzéssel történnek. Szabad-e ezeket a jelenségeket tényeknek elfogadnunk?

Egy kis megkülönböztetéssel kell élnünk. A régi kísérletek eredményeivel szemben s ma is, ha tisztán emberi észleléssel történik, nagyon óvatosoknak kell lennünk. Mert ezeknek a már önmagukban véve titokzatos dolgoknak a megfigyelése a lehető legkedvezőtlenebb

körülmények között történik. Mert ezek a jelenségek többnyire váratlanul, meglepetésszerűen s többnyire elsötétített helyen szoktak mutatkozni. Ritka ember, aki ilyen jelenségeknél a hidegvérét meg tudja őrizni; már pedig félelem vagy egyéb lelki zökkenés befolyásolja érzékeinket. Aztán meg átlag annyira pillanatnyi minden, hogy fizikai idő sincs a helyes megfigyelésre.

Hogy ilyen megfigyelés mellett milyen vaskos szélhámosságok történhetnek, arra vonatkozólag hallgassuk meg László Lászlót, a spiritiszta világfenomént, aki végre is önmagát leplezte le.

„Levetköztettek. A legnagyobb gondossággal végigvizsgáltak. Ezalatt én egy darab szigetelővásznat előzőleg a szék ülőhelyének aljába gombostűvel lopva odatűztem. Megfürdettek s kezdődött a szeánsz. A sötét szobában észrevétlenül elővettem a szigetelővásznat és meghúztam. (Ti. a szigetelővászon foszforeszkál a sötétben, ha meghúzzák.) Borzalmas fényjelek mutatkoztak.” A csodálkozás moraja felzúgott, a jelenlevők megborzongtak.

László tudta, hogy spiritiszta szeánszokon fejek, kezek, lábak is szoktak megjelenni (materializáció). Mit tett tehát? „Rájöttem arra, hogyha vattát gézzel keverek, vízbe mártom, megszírozom és megformázom, akkor bármilyen kicsire összegöngyölöm, az ismét kiugrik. Egy fej- és nyakformát próbáltam csinálni, olyat, aminek a nyaka elvész az űrben. Sikerült. Az arc alakjára pasztellel női arcot festettem ... Jött az orvosi vizsgálat. Négy orvos vizsgált meg tetőtől-talpig s levetköztetve ültettek le a függöny mögé a székre, sőt megvizsgálták a széket is, de nem találták meg a már kb. 10–12 perccel előbb a székben elrejtett mogyoró nagyságúra összegöngyölt puha masszát. Ahogy leültem a székre, kezdődött a transz, jött a függöny, mire én hirtelenül előkaptam a masszát s felszúrtam a fekete háttérre ... a függönnyt felhúzták ... ott lebegett a fekete vászon előtt minden leheletre feljebb és feljebb a kísérteties fej.”

Meg kell még jegyezni, hogy ezeken a szeánszokon részt vett Schrenck-Notzing, a leghíresebb német okkultista tudós, ki is Lászlót világfenoméennek nevezte. Szegény! Pedig az ő balzsebébe csempészte be László az ülés előtt a plasmát s onnan húzta ki észrevétlenül a szeánsz alatt.

Egy szóval: nagyon óvatosságnak kell lenni az ilyen pusztán emberi megfigyeléseknél.

Éppen ezért valóban tudós társaságok ma már olyan technikai berendezkedéseket tesznek ellenőrzésül, hogy kísérleteik tényértéke valóban vitán felül áll.

Íme egy ilyen amerikai kísérlet leírása:

„Mivel a kísérletek a szerkesztőség (a Scientific American 1922. évi pályázatáról van szó) könyvtárszobájában folytak le, annak ellenőrzésére, hogy valóban szellemek vagy pedig testtel bíró közönséges földi lények mozognak-e a teremben, a következő elmés berendezést eszeltek ki: a könyvvállványok hátulsó falán parányi villamos lámpákat helyeztek el, de úgy, hogy ezeknek fénye csak két könyv közötti vékony résen hatolhatott ki s csak az éppen szemben ülők láthatták. Így a fény elsötétüléséből meg lehetett állapítani, ha testi lény ment át a szobán”.

„A harmadik ülésre újabb elmés módot eszeltek ki annak megállapítására, hogy nem maga a médium hagyja-e el a székét s végzi a manifesztációkat? A médium széke alatt villamos kontaktust helyeztek el, mely csak akkor működött, ha valaki ült a széken s ilyenkor egy szomszéd szobában villamos lámpák égtek. Ha a médium fölkelt a székről, a kontaktus kikapcsolódott s ebben a szobában a villamoslámpa kialudt. Teljesen egzaktá tette az ellenőrzést az, hogy a szomszéd szobában stopper-órával másodpercnyi pontossággal följegyezték az időket, amikor a lámpák kialudtak, illetve mikor a médium székét elhagyta. Viszont a kísérleti teremben diktográf segítségével ugyancsak másodpercnyi pontossággal följegyezték, mikor valami manifesztáció történt.”

18. Harc a spiritizmus körül

Már munkánk bevezető részében hangsúlyoztuk, hogy a jóslás és bűbájosság leggyanúsabb eseteiben is elsősorban természeti okokra *kell* gondolnunk, a rendkívülit, vagyis a démonit pedig csak a lehető legsúlyosabb esetek alapján *szabad* feltételeznünk.

S ezért az elősorolt spiritiszta jelenségeknél iparkodtunk a fizika vagy lélektan törvényei alapján a tüneteknek természetes magyarázatát adni.

Összefoglalóul s egyúttal a helyzet teljes megvilágosítására adunk egy képet arról a nagy harcról, mely tudományos körökben a spiritizmus körül tombol.

A kiindulópont ez: Bár sok mindenről kiderült, hogy szélhámosság és világcsalás, még mindig maradnak szép számmal spiritiszta jelenségek, melyeket egyszerűen letagadni immár nem lehet.

A tünetek megvannak. S mivel mindennek elégséges oka is van, tehát e tünetek okát kell felderítenünk. Az ok pedig csak három lehet: vagy a természet, mely íme valami új, eddig ismeretlen erővel lepte meg a világot, vagy a lélek, melynek rejtett mélységei hasadoznak meg szemünk előtt, vagy azok a láthatatlan, de létező szellemek, kiknek létezéséről a kinyilatkoztatott hit kezeskedik. Más okot még kigondolni sem lehet. S valóban, az eddig felmerült tudományos magyarázatok e három ok valamelyikére vezethetők vissza.

Az első magyarázatot a *spiritiszta párt* adta, mely az összes jelenségeket elhunytak szellemeinek tulajdonítja. Szerinte a médiumok csak eszközei, szócsövei a szellemeknek, kiknek segítségével és közvetítésével a szellemek megjelennek, láthatókká vagy hallhatókká válnak az emberek számára. Ezen iránynak leghíresebb képviselői az orosz Aksakow, a német Du Prel, az angol Myers és Lodge s az amerikai Hyslop.

Második irány az *okkultista elmélet*, melyet a német Schrenck-Notzing, Tischner, a francia Richet és Geley képviselnek. Ezek is létezőknek tekintik a spiritiszta jelenségeket mind, de nem a szellemvilág feltételezésével magyarázzák azokat, hanem egy, eleddig még ismeretlen, az emberi lélekben lakozó erővel, amit Crookes „pszichikai erő”-nek keresztelt el.

Harmadik irány a *konzervatív irány*, mely a tudomány eddigi törvényei alapján iparkodik a spiritiszta jelenségeket megmagyarázni. Tehát minden okkult jelenséget és tényt csalásra, szuggesztióra, hallucinációra, emlékezeti tévedésre vagy a véletlenre vezet vissza. Ezek tehát nem tagadnak mindent apriori, hanem minden állítólagos tünetet, ha mégoly valószínűtlen is, komolyan megvizsgálják s ha a tények mellette szólnak, meghajolnak előtte, még akkor is, ha egyelőre minden természetes magyarázat hiányzik is hozzá!

Legújabb a *telepatikus irányzat*, melynek Gurnev és Podmere angol kutatók voltak az alapvetői s a német Baerwald ma legharcosabb hirdetője. Ez az irány a telepátiát teljes egészében elfogadja. Igenis állítja, hogy „a gondolatok elméről-elmére, agyvelőről-agyvelőre ugorhatnak át”. S mindezt az „altudatnak a hasadásával” magyarázza. Ha ezt egyszer elfogadjuk – mondja –, minden okkult jelenséget megmagyarázhatunk, anélkül, hogy bárhol is kénytelenek volnánk átugrani az érzékfeletti dolgok területére.

A katolikus teológiának nincs egységes állásfoglalása ebben a kérdésben. Eleinte csak hangsúlyozta az ördögi beavatkozás lehetőségét, de a ténykérdés megállapítását a szaktudományokra bízta. Ma már, miután elég nagy a tényálladék, megtörténnek az állásfoglalások. Mindenesetre sajnálatos kisiklásnak kell tartanunk azt az álláspontot, mely minden spiritiszta jelenségben ördögi incselkedést lát s egyenesen ízléstelennek a X. Pius szavaival s magánleveleivel való takarózást.⁴ Óvatos, okos, de ma már túlhaladott álláspontnak tartjuk például egy-egy dogmatika fogalmazását is, mely minden távolbalátást vagy jövendőmondást a spiritizmusban ördögi származásúnak tart, míg minden más

⁴ Jó lett volna megszívlelni Schütz Antal dr. mondatát: „Azért semmi sem ellenkezik annyira a katolikus fölfogással, mint az az irányzat, mely mindenütt sátáni befolyásokat keres és minden rendkívüli dolognál ördögök gonosz játékára gondol”. (Kath. Erkölcsan. 69. o.)

természeti törvényekkel magyaráz. Nagyon bölcs azonban Schütz Antal véleménye: „A kétségtelenül igazolt tények egy részét meg lehet tudományosan magyarázni az ismert természeti, illetve lélektani erőkkel s a többről is ugyanazt tartják a higgadtabb tudósok. Amennyiben azonban némely jelenség magyarázatára a természeti okok nem volnának elegendők, csakis abból az országból eredhet, ahol a hazugság atyja uralkodik”.

Mi legfeljebb csak annyit adhatunk hozzá: ezideig semmi okunk sincs a természeti vagy lélektani erőkön túlmenni.

Függelék

Kabbala

A Kabbalát gyakran emlegetik, de nevén kívül vajmi keveset tudnak róla az emberek. Nem csoda: eredetét, korát és értelmét sűrű homály fedi még manapság is.

Maguk a kabbalisták úgy adják elő, hogy valamennyi rejtett tudomány a bukott angyaloktól származik és az isteni dolgok megismerését célozza. E titkok az ószövetség könyveiben vannak rejtelmes szavakban elrejtve. Kabbalisták tehát azok, akik eszközöket kutatnak és találnak e rejtett ismeretek kihámozására.

Ez persze monda, melynek semmi tárgyi alapja nincsen. Még hihetlenebb monda az, amit a babiloni Talmud a Kabbala eredetéről feltálat. Eszerint Isten Sina-hegyén a parancsokon kívül sok mindent közölt Mózesrel, amit csak néhány beavatottnak volt szabad tudnia. Mózes kiválasztotta hát a 70 legöregebb férfit, azok aztán szóbeli hagyomány útján e titkos dolgokat tovább adták.

A történelmi kutatás megállapította, hogy a kabbalisztikus tanok sokkal régebbiek, mint a kabbalisztikus írások. Vagyis szóbeli hagyomány (Kabbala = hagyomány) útján szálltak nemzedékről nemzedékre, míg végre írásban is megörökítették. Kabbalisztikus írás sok volt, a régiek közül azonban csak kettő maradt ránk: a „Sepher Jezirah” (= Teremtés könyve) s a „Sohar” (= Fényesség). E könyvek a XIII. században egy spanyol zsidó révén jutottak el Európába, eredetüket azonban a tudomány a Krisztus előtti II. századra teszi.

A Sohar világosan kimondja, hogy a Kabbala célja az Ószövetségben rejtett értelmet keresni: „Jaj az embernek, aki a törvényben nem lát egyebet, mint egyszerű elbeszéléseket és közönséges szavakat. ... a törvény minden szava mélyebb értelmet és titkos misztériumot rejt magában. A törvény mondásai nem egyebek, mint a törvény öltözéke. Jaj annak, ki a törvény mezét magának a törvénynek tartja!”

Ezért a kabbalisták csodálatos, agyafűrt módszereket találtak ki, hogy a törvényből mélyebb értelmet kihozzanak. Azonban csodálatos! Aki megállapításait olvassa, azt veszi észre, hogy nem új dolgokkal áll szemben, hanem a káld, perzsa s egyéb pogány vallások ismerős elemeivel. Közel fekszik hát a feltevés, hogy a kabbalista eszmék hazája Babilon s azokat a babiloni fogságból hozták magukkal a zsidók.

A Kabbala tulajdonképpen vallásbölcselet. Választ keres a lét nagy kérdéseire: Isten, ember, világ lényegéről, viszonyáról. Válaszuk nagy része a káld és perzsa bölcselet lomtarából került ki, de mint jó zsidóknak az írásban is ugyanazt meg kellett találniok. S mivel ez a szöveg egyenes értelmével nem ment, a betűk eltolása és felcserélésével hoztak ki belőle új, számukra kedvező mondatokat.

Hogy ily módon a leghihetlenebb s legsületlenebb képtelenségeket is kihozták az írásból, az világos. De még könnyebben érthető, hogy e tanokat a nép előtt titokban tartották s a kabbalisták zárt kört, kiválasztott társaságot alkottak. S végül az is természetes, hogy e nyakatekert okoskodásokra sok kabbalista hitével s eszével fizetett rá.

A kabbalás módszerek a héber nyelv sajátosságán alapulnak. A héberben ugyanis nincs magánhangzó, hanem csak 22 mássalhangzó. A magánhangzókat egyszerűen apró pontok jelzik, amiket a mássalhangzók jelei alá tesznek. Ha tehát a pontokat kihagyjuk vagy megváltoztatjuk, ugyanabból a szóból, illetve mássalhangzókból egész más értelmet lehet meríteni. Ez volt tehát a kabbalisták egyik módszere, melynek kapóra jött a régi írások sokszor hiányos pontozása.

Egy másik kabbalás módszer onnan eredt, hogy a héberben, mint az ókor legtöbb nyelvében, a betűk egyúttal számokat is jelentettek. A kabbalisták erre így okoskodtak: ha minden betű s szó szám, akkor ennek megfordítva is igaznak kell lenni. Vagyis: minden szám egyúttal szó is. Már most mivel több szó is bírhatott ugyanazon számértékkel, a szavakat felcserélték, egyiket a másik helyére tették s így a feketéből is fehéret csináltak. Később már ezzel sem elégedtek meg, hanem a számhelyettesítéseket egész mondatokra is kiterjesztették.

Fifikus egy formája volt a Kabbalának az is, mikor valamely szó minden betűjét új szóznak kezdőbetűjévé tették s így egy szóból egész mondatokat tudtak kihozni.

Alchimia

Régi, izgató mestersége a világnak az alchimia is, mely a természettudomány és babona határmezsgyéjén járt s hol egyikhez, hol a másikhoz tartozott.

Ma már biztosan tudjuk, hogy az alchimia az egyiptomiak találmánya s az aranycsinálás hitével van összefüggésben. Az egyiptomiak ugyanis már sok fémeket ismertek: aranyat, ezüstöt, rezet, ónt, ólmot. Természetesen tiszta állapotban egyiket sem kapták, hanem különféle olvasztás útján jutottak hozzá. Természetráji ismereteik gyarlósága folytán nem csoda, ha az a hit alakult ki bennük, hogy minden fém hevítés, olvasztás útján átalakulásra alkalmas. S mivel az arany bűvös csábítása már akkor is megvolt, keresve keresték az aranycsinálás receptjét. Hosszas kísérletezések bizonyos receptekhez vezettek, amiket aztán feljegyeztek s nagy titokban tartották. Így lett az alchimia titkos, okkult tudomány.

Kísérleteik eredménye, ha nem is aranyhoz, de egy-egy új fémvegyülethez vezetett, amit azonban meg nem értve, isteni beavatkozásra magyaráztak s azért magát a kísérletezést bűvös szólamokkal, fohászkodásokkal fűszerezték, így kapta az alchimia a maga babonás színezetét.

Később az alchimia, főleg Agrippa írásai alapján megszabadult babonás külsőségeitől s tisztán vegyi kísérletezés alakjában élt tovább. De aztán annál nagyobb erővel! Vagyonok, életek mentek rá. Ami anyag csak van ég és föld között, az mind bekerült az alchimisták lombikjába s olvasztótégelyébe.

S így múltak évtizedek, évszázadok; az erőlködések eredménytelenek maradtak s lassankint megingott, megdőlt az aranycsinálás hite, a bölcsék kövének, a nagy elixiriumnak a kísértete.